

14.6.2022

LUKUVUOSI 2022-2023

LAHDEN YHTEISKOULUN AIKUISLUKIO AIKUISTEN LUKIOKOULUTUKSEN OPINTOJEN KUVAUKSET

UUSI OPETUSSUUNNITELMA 1.8.2021 ALKAEN
LUKUVUOSI 2022-2023

RIITTA YRJÄNÄ
LAHDEN YHTEISKOULUN AIKUISLUKIO
Kirkkokatu 2, 15110 Lahti

Sisällysluettelo

1 AIKUISTEN LUKIOKOULUTUKSEN SUORITUSOHJEET 2022-2023	7
1.1 Aikuisten lukiokoulutuksen tehtävä ja toimintakulttuuri	7
1.2 Opiskelijaksi ilmoittautuminen ja opintojen tavoite.....	7
1.3 Opiskeluympäristö	7
1.4 Lukion oppimäärän suorittaminen.....	7
1.5 Lukion päättöarvosanojen korottaminen	9
1.6 Opiskelijan rooli ja tehtävät	9
1.7 Lukion oppimäärän opinnot koostuvat moduuleista ja opintojaksoista	9
1.8 Opintojaksolle ilmoittautuminen	9
1.9 Opetusjärjestelyt.....	9
1.10 Opiskelutavat	10
1.11 Opiskeluhoito oppivelvollisille ja aikuisten perusopetuksen päättövaihetta suorittaville	10
1.12 Maksuton opetus	11
1.13 Oppivelvollisuuden suorittaminen ja koulutuksen maksuttomuus	11
1.14 Oppimateriaali ja opiskeluvälineet	12
1.15 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen	12
1.16 Opintojakson arviointi.....	13
1.17 Hyväksytyn ja hylätyn arvosanan uusiminen ja korottaminen	13
1.18 Oppiaineen oppimäärän arviointi	13
1.19 Lukion oppimäärän suoritus	14
1.20 Opiskeluoikeus ja opintojen edistyminen	14
1.21 Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys.....	14
1.22 Todistukset.....	14
2 KAIKILLE YHTEISTEN AINEIDEN OPINTOJAKSOT JA MODUULIT	15
2.1 Äidinkieli ja kirjallisuus (ÄI)	15
2.1.1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (ÄI1), pakollinen.....	15
2.1.2 Kieli- ja tekstitietoisuus sekä vuorovaikutus 1, 2 op (ÄI2), pakollinen.....	15
2.1.3 Kirjallisuus 1, 2 op (ÄI3), pakollinen	16
2.1.4 Tekstien tulkinta 1, 2 op (ÄI4), pakollinen	16
2.1.5 Kirjoittaminen 1 ja Vuorovaikutus 2, 2 op (ÄI5), pakollinen	16
2.1.6 Kirjallisuus 2, 2 op (ÄI6), valinnainen	17
2.1.7 Vuorovaikutus 3, 2 op (ÄI7), valinnainen	17
2.1.8 Kirjoittaminen 2, 2 op (ÄI8), valinnainen	17
2.1.9 Tekstien tulkinta 2, 2 op (ÄI9), valinnainen	18
2.1.10 Äidinkieli ja kirjallisuus, Suomen kieli ja kirjallisuus, valmentava opintojakso 2 op (ÄI10), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen.....	18
2.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2)	19

2.2.1 Kieli- ja tekstitietoisuus ja vuorovaikutus 1, 2 op (S21), pakollinen.....	19
2.2.2 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S22), pakollinen	19
2.2.3 Kirjallisuus 1, 2 op (S23), pakollinen	20
2.2.4 Tekstien tulkinta 1, 2 op (S24), pakollinen.....	20
2.2.5 Kirjoittaminen 1 ja Vuorovaikutus 2, 2 op (S25), pakollinen	20
2.2.6 Kirjoittaminen 2, 2 op (S26), valinnainen.....	21
2.2.7 Tekstien tulkinta 2, 2 op (S27), valinnainen.....	21
2.2.8 Vuorovaikutus 3, 2 op (S28), valinnainen	21
2.2.9 Kirjallisuus 2, 2 op (S29), valinnainen.....	21
2.2.10 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, 2 op, (S210), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen	22
2.3 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä (ENA1)	22
2.3.1 Opiskelutaidot, kieli-identiteetin rakentaminen ja englanti globaalina kielenä, 4 op (ENA1), pakollinen	22
2.3.2 Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA2), pakollinen	23
2.3.3 Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA3), pakollinen	23
2.3.4 Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA4), pakollinen	23
2.3.5 Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA5), pakollinen.....	23
2.3.6 Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA6), valinnainen	24
2.3.7 Viesti ja vaikutta puhuen, 2 op (ENA7), valinnainen	24
2.3.8 Kertausta opintojen alkuun, 2 op (ENA8), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen	24
2.3.9 A1-englannin kertausjakso, 2 op (ENA9), koulukohtainen valinnainen.....	25
2.4 Toinen kotimainen kieli, ruotsi (RUB1)	25
2.4.1 Opiskelutaidot, kieli-identiteetin rakentaminen ja ruotsin kieli arjessani, 4 op (RUB11), pakollinen	25
2.4.2 Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB12), pakollinen	26
2.4.3 Ympäristömme, 2 op (RUB13), pakollinen.....	26
2.4.4 Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB14), pakollinen.....	26
2.4.5 Viesti ja vaikutta puhuen, 2 op (RUB15), valinnainen	27
2.4.6 Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB16), valinnainen	27
2.4.7 B1-ruotsin kertausjakso, 2 op (RUB17), koulukohtainen valinnainen	27
2.4.8 B1-ruotsi, 2 op (RUB18), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen	28
2.5 Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB)	28
2.5.1 Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), pakollinen.....	28
2.5.2 Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB2), pakollinen	28
2.5.3 Geometria, 2 op (MAB3), pakollinen	29
2.5.4 Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4), pakollinen	29
2.5.5 Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5), pakollinen.....	29
2.5.6 Talousmatematiikka, 2 op (MAB6), pakollinen	29
2.5.7 Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB7), valinnainen	30
2.5.8 Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB8), valinnainen	30

2.5.9 Lyhyen matematiikan kertausjakso, 2 op (MAB9), koulukohtainen valinnainen	30
2.5.10 Matematiikka, 2 op (MAB10), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen	31
2.6 Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA)	31
2.6.1 Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), pakollinen.....	31
2.6.2 Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2), pakollinen.....	31
2.6.3 Geometria, 2 op (MAA3), pakollinen	32
2.6.4 Analyyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4), pakollinen	32
2.6.5 Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5), pakollinen.....	32
2.6.6 Derivaatta, 3 op (MAA6), pakollinen.....	33
2.6.7 Integraalilaskenta, 2 op (MAA7), pakollinen.....	33
2.6.8 Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8), pakollinen.....	33
2.6.9 Talousmatematiikka, 1 op (MAA9), pakollinen.....	33
2.6.10 3D-geometria, 2 op (MAA10), valinnainen	34
2.6.11 Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11), valinnainen	34
2.6.12 Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12), valinnainen	34
2.6.13 Pitkän matematiikan kertausjakso, 2 op (MAA13), koulukohtainen valinnainen	35
2.7 Biologia (BI)	35
2.7.1 Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1), pakollinen	35
2.7.2 Ekologian perusteet ja ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 2 op (BI2), valinnainen	36
2.7.3 Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI3), valinnainen.....	36
2.7.4 Ihmisen biologia, 2 op (BI4), valinnainen.....	37
2.7.5 Biotekniikka ja sen sovellukset, 2 op (BI5), valinnainen	37
2.7.6 Biologian kertausjakso, 2 op (BI6), koulukohtainen valinnainen.....	38
2.8 Maantiede (GE)	38
2.8.1. Maailma muutoksessa, 2 op (GE1), pakollinen.....	38
2.8.2 Sininen planeetta, 2 op (GE2), valinnainen.....	39
2.8.3 Yhteinen maailma, 2 op (GE3), valinnainen	39
2.8.4 Geomedia - tutki, osallistu, vaikuta, 2 op (GE4), valinnainen	40
2.9 Fysiikka (FY).....	40
2.9.1 Fysiikka luonnontieteenä ja yhteiskunnassa, 2 op (FY1), pakollinen.....	40
2.9.2 Energia ja lämpö, 2 op (FY2), valinnainen.....	41
2.9.3 Voima ja liike, 2 op (FY3), valinnainen	41
2.9.4 Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY4), valinnainen	42
2.9.5 Sähkö, 2 op (FY5), valinnainen	42
2.9.6 Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY6), valinnainen.....	43
2.9.7 Aine, säteily ja kvanttuminen, 2 op (FY7), valinnainen.....	43
2.9.8 Fysiikan kertausjakso, 2 op (FY8), koulukohtainen valinnainen	44
2.10 Kemia (KE)	44

2.10.1 Kemia ja minä sekä kestävä tulevaisuus, 2 op (KE1), pakollinen	44
2.10.2 Molekyylit ja mallit, 2 op (KE2), valinnainen.....	45
2.10.3 Kemiallinen reaktio, 2 op (KE3), valinnainen	45
2.10.4 Kemiallinen energia ja kiertotalous, 2 op (KE4), valinnainen	46
2.10.5 Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE5), valinnainen.....	46
2.10.6 Kemian kertausjakso, 2 op (KE6), koulukohtainen valinnainen.....	47
2.11 Uskonto (UE), Evankelisluterilainen uskonto.....	47
2.11.1 Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1), pakollinen.....	47
2.11.2 Maailmanlaajuinen kristinuskko, 2 op (UE2), valinnainen	47
2.11.3 Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3), valinnainen	48
2.11.4 Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4), valinnainen.....	48
2.11.5 Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5), valinnainen	48
2.11.6 Uskonto, tiede ja media, 2 op (UE6), valinnainen.....	49
2.12 Elämäkatsomustieto (ET)	49
2.12.1 Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1), pakollinen	49
2.12.2 Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2), valinnainen.....	50
2.12.3 Kulttuurit, 2 op (ET3), valinnainen	50
2.12.4 Katsomukset, 2 op (ET4), valinnainen.....	51
2.12.5 Uskonnot ja uskonottomuus, 2 op (ET5), valinnainen	51
2.12.6 Tulevaisuus, 2 op (ET6), valinnainen.....	51
2.13 Historia (HI)	52
2.13.1 Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI1), pakollinen.....	52
2.13.2 Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI2), pakollinen	52
2.13.3 Kansainvälisen järjestelmän muotoutuminen, kehitys ja nykytila, 4 op (HI3), valinnainen	53
2.13.4 Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI4), valinnainen	54
2.13.5 Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI5), valinnainen.....	54
2.13.6 Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI6), valinnainen.....	55
2.13.7 Yleinen taidehistoria, 2 op (HI7), koulukohtainen valinnainen.....	55
2.13.8 Suomen taidehistoria, 2 op (HI8), koulukohtainen valinnainen	56
2.13.9 Historian kertausjakso, 1 op (HI9), koulukohtainen valinnainen.....	56
2.14 Yhteiskuntaoppi (YH)	56
2.14.1 Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1), pakollinen	56
2.14.2 Taloustieto, 2 op (YH2), pakollinen.....	57
2.14.3 Kansainvälisen järjestelmän muotoutuminen, kehitys ja nykytila 4 op (HI3), valinnainen	57
2.14.4 Lakitieto, 2 op (YH4), valinnainen	58
2.14.5 Yhteiskuntaopin kertausjakso, 1 op (YH5), koulukohtainen valinnainen	59
2.15 Filosofia (FI).....	59
2.15.1 Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1), pakollinen	59

2.15.2 Etiikka, 2 op (FI2), valinnainen	59
2.15.3 Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3), valinnainen	60
2.15.4 Tieto, tiede ja todellisuus, 2 op (FI4), valinnainen	60
3 VALINNAISET AINEET.....	61
3.1 Vieras kieli, englanti, B3-oppimäärä (ENB3)	61
3.1.1 Perustason alkeet: Minä opiskelemassa englantia, 2 op (ENB31), valinnainen	61
3.1.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa englanniksi 2 op (ENB32), valinnainen	61
3.1.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa 2 op (ENB33), valinnainen	61
3.1.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria 2 op (ENB34), valinnainen.....	62
3.1.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa 2 op (ENB35), valinnainen	62
3.1.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille 2 op (ENB36), valinnainen.....	62
3.1.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus 2 op (ENB37), valinnainen.....	63
3.1.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme 2 op (ENB38), valinnainen	63
3.2 Vieras kieli, espanja, B3-oppimäärä (EAB3)	63
3.2.1 Perustason alkeet 1: Minä opiskelemassa espanjaa, 2 op (EAB31), valinnainen	63
3.2.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa espanjaksi, 2 op (EAB32), valinnainen	64
3.2.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (EAB33), valinnainen	64
3.2.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria, 2 op (EAB34), valinnainen	64
3.2.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (EAB35), valinnainen.....	65
3.2.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille, 2 op (EAB36), valinnainen	65
3.2.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus, 2 op (EAB37), valinnainen	65
3.2.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme, 2 op (EAB38), valinnainen.....	66
3.3 Vieras kieli, italia, B3-oppimäärä (IAB3).....	66
3.3.1 Perustason alkeet 1: Minä opiskelemassa italiaa, 2 op (IAB31), valinnainen	66
3.3.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa italiaksi, 2 op (IAB32), valinnainen.....	66
3.3.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (IAB33), valinnainen	67
3.3 Vieras kieli, saksa, B3-oppimäärä (SAB3)	67
3.3.1 Perustason alkeet: Minä opiskelemassa saksaa, 2 op (SAB31), valinnainen	67
3.3.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa saksaksi, 2 op (SAB32), valinnainen	67
3.3.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (SAB33), valinnainen	68
3.3.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria, 2 op (SAB34), valinnainen	68
3.3.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB35), valinnainen.....	68
3.3.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille, 2 op (SAB36), valinnainen	69
3.3.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus, 2 op (SAB37), valinnainen	69
3.3.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme, 2 op (SAB38), valinnainen.....	69
3.4 Vieras kieli, venäjä, B3-oppimäärä (VEB3).....	70
3.4.1 Perustason alkeet 1: Minä opiskelemassa venäjää, 2 op (VEB31), valinnainen	70
3.4.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa venäjäksi, 2 op (VEB32), valinnainen	70

3.4.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (VEB33), valinnainen	70
3.4.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria, 2 op (VEB34), valinnainen	70
3.4.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (VEB35), valinnainen	71
3.4.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille, 2 op (VEB36), valinnainen	71
3.4.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus, 2 op (VEB37), valinnainen	71
3.4.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme, 2 op (VEB38), valinnainen.....	71
3.5 Psykologia (PS)	72
3.5.1 Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1), valinnainen	72
3.5.2 Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2), valinnainen	72
3.5.3 Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3), valinnainen	73
3.5.4 Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4), valinnainen	74
3.5.5 Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5), valinnainen	75
3.5.6 Psykologian kertausjakso, 2 op (PS6), koulukohtainen valinnainen	75
3.6 Terveystieto (TE)	76
3.6.1 Terveys voimavarana, 2 op (TE1), koulukohtainen valinnainen	76
3.6.2 Ympäristö ja terveys, 2 op (TE2), koulukohtainen valinnainen	76
3.6.3 Tartuntataudit, terveys ja yhteiskunta, 3 op (TE3), koulukohtainen valinnainen	77
3.6.4 Terveystiedon kertausjakso, 2 op (TE4), koulukohtainen valinnainen	78
3.7 Opinto-ohjaus (OPO).....	78
3.7.1 Opinto-ohjaus 1, 2 op (OPO1), koulukohtainen valinnainen	78
4 TEMAATTISET OPINNOT (TO).....	79
4.1 Muuttuva perhe ja parisuhde, 2 op (TO1), koulukohtainen valinnainen	79
4.2 Terve minä, 2 op (TO2), koulukohtainen valinnainen.....	79
4.3 Matemaattiset ohjelmat, 2 op (TO3), koulukohtainen valinnainen	80

1 AIKUISTEN LUKIOKOULUTUKSEN SUORITUSOHJEET 2022-2023

1.1 Aikuisten lukiokoulutuksen tehtävä ja toimintakulttuuri

Aikuisten lukiokoulutuksessa voi suorittaa lukion oppimäärän, yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän, yksittäisiä opintojaksoja, muita lukion tehtävään kuuluvia yleissivistäviä aineita, temaattisia opintoja ja ylioppilastutkinnon tai sen osan.

Aikuisten lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Se antaa yleiset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Aikuisten lukiokoulutuksessa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella ja muilla näytöillä.

Aikuislukion toimintakulttuurin mukaan opiskelijoilla on mahdollisuus hakeutua opiskelijaksi yksilöllisin perustein, suorittaa opintoja tarvittaessa etäopiskelijana tai itsenäisesti, saada yksilöllistä ohjausta ja olla opiskelijana omana persoonallisena itsenään.

1.2 Opiskelijaksi ilmoittautuminen ja opintojen tavoite

Opiskelijaksi ilmoittautuminen tehdään joko aikuislukion toimistossa Kirkkokatu 2 tai sähköisesti www.lyk.fi/lomakkeet (aikuislukion lomakkeet). Ilmoittautuminen tehdään joko tutkinto-opiskelijaksi tai aineopiskelijaksi riippuen opintojen tavoitteesta. Tutkinto-opiskelijan tavoitteena on suorittaa lukion oppimäärä ja / tai ylioppilastutkinto. Aineopiskelijan tavoitteena on suorittaa lukion oppiaineiden yksittäisiä opintojaksoja.

Jos opiskelija vaihtaa oppilaitosta ja on kirjoilla vielä toisessa oppilaitoksessa, esimerkiksi toisessa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, hänen täytyy ensin erota toisesta oppilaitoksesta ja toimitettava siitä aikuislukioon erotodistus.

1.3 Opiskeluympäristö

Lahden yhteiskoulun aikuislukio noudattaa Lahden yhteiskoulussa laadittuja järjestyssääntöjä. Järjestyssäännöt ovat kokonaisuudessaan nähtävillä ilmoitustaululla. Tupakointi on ehdottomasti kielletty koulun sisätiloissa ja piha-alueella. Koulu ei vastaa naulakoihin jätetyistä vaatteista, laukuista tai muista tavaroista. Matkapuhelin tulee olla suljettuna oppituntien ja kokeiden aikana. Autojen paikoitus piha-alueella ei ole sallittu opiskelijoille. Opetus on ajankäytön suhteen tiivistä ja tehokasta ja vaatii ehdotonta työrauhaa. Häiritsijä voidaan poistaa oppitunnilta. Opiskelija menettää oikeutensa osallistua opetukseen ja kokeeseen, jos hän vielä huomautuksen jälkeen aiheuttaa häirintää oppitunneilla. Kaikilla opiskelijoilla on oltava mahdollisuus turvalliseen ja rauhalliseen opiskeluympäristöön.

1.4 Lukion oppimäärän suorittaminen

Uudet lukio-opintonsa aloittavat opiskelijat noudattavat aikuisten lukiokoulutuksessa uutta aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelmaa, joka on ollut voimassa 1.8.2021 alkaen.

Aikuisten lukion oppimäärän laajuus on vähintään 88 opintopistettä. Lukio-opinnot muodostuvat lukiokoulutuksesta annetun pakollisista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista. Oppimäärään voi lisäksi sisältyä koulukohtaisia valinnaisia ja laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärä määräytyy opiskelijan äidinkielen mukaan. Jos opiskelijan äidinkieli on suomi, opetetaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomen kieli ja kirjallisuus oppimäärän mukaan. Jos opiskelijan äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, opetetaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärän mukaan. Luonnontieteellisissä oppiaineissa, kuten biologiassa, maantieteessä, fysiikassa ja kemiassa opiskelija suorittaa kolmessa oppiaineessa pakollisia opintoja kahden ja yhdessä neljän opintopisteen verran.

LAHDEN YHTEISKOULUN AIKUISLUKIO

UUSI OPS
1.8.2021 ALKAEN

PVM

HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUSUUNNITELMA

OPISKELIJAN NIMI _____

TAVOITE

LUKIO YO OPPVELVOLLINEN AINE Opintoja
vähintäänOpinnot
yhteensä

Oppiaineet / Moduulit

Äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opinnot

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Suomen kieli ja kirjallisuus	1	2	3	4	5	6	7	8	9				
opintopisteet	2	1+1	2	2	1+1	2	2	2	2				
Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus	2	1	3	4	5	9	8	6	7				
opintopisteet	2	1+1	2	2	1+1	2	2	2	2				
A1-Englanti (vieras kieli)	1	2	3	4	5	6	7	8	9				
opintopisteet	1+1	2	2	2	2	2	2	2	2				
B1-Ruotsi (toinen kotimainen kieli)	1	2	3	4	5	6	7						
opintopisteet	1+1	2	2	2	2	2	2						

10

10

12

10

Matemaattis-luonnontieteelliset opinnot

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Matematiikka, lyhyt	1	2	3	4	5	6	7	8	9				
opintopisteet	2	2	2	2	2	1+1	2	2	2				
Matematiikka, pitkä	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
opintopisteet	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2

12

20

Biologiassa, maantieteessä, fysiikassa ja kemiassa opiskelija suorittaa kolmessa oppiaineessa pakollisia opintoja vähintään 2 opintopistettä ja yhdessä oppiaineessa vähintään 4 opintopistettä.

Biologia	1	2	3	4	5	6							
opintopisteet	2	1+1	2	2	2	2							
Maantiede	1	2	3	4									
opintopisteet	2	2	2	2									
Fysiikka	1	2	3	4	5	6	7	8					
opintopisteet	1+1	2	2	2	2	2	2	2					
Kemia	1	2	3	4	5	6							
opintopisteet	1+1	2	2	2	2	2							

10

Humanistis-luonnontieteelliset opinnot

Uskonto tai elämäntutkimustieto	1	2	3	4	5	6							
opintopisteet	2	2	2	2	2	2							
Historia	1	3	2	4	5	6	7	8	9				
opintopisteet	2	1+2	2	2	2	2	2	2	1				
Yhteiskuntaoppi	1	2	3	4	5								
opintopisteet	2	2	1+2	2	1								
Filosofia	1	2	3	4									
opintopisteet	2	2	2	2									

2

4

4

2

Temaattiset opinnot ja valinnaiset aineet

B3-kieli:	1	2	3	4	5	6	7	8					
opintopisteet	2	2	2	2	2	2	2	2					
Psykologia	1	2	3	4	5	6							
opintopisteet	2	2	2	2	2	2							
Terveystieto	1	2	3	4									
opintopisteet	2	2	2	2									
Opinto-ohjaus	1												
opintopisteet	2												
Temaattiset opinnot	1	2	3										
opintopisteet	2	2	2										

66 / 74

88

Pakolliset opinnot yhteensä

Opinnot yhteensä vähintään

 pakolliset opintojaksot
 valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot
 koulukohtaiset opintojaksot
 yhdistetyt opintojaksot, kaksi eri oppiainetta

1.5 Lukion päättöarvosanojen korottaminen

Lukion päättöarvosanoja voi korottaa aineopiskelijana. Jos opiskelijan tavoitteena on korottaa lukion päättötodistuksen päättöarvosanaa, on hänen suoritettava asianomaisen aineen koko aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärä reaaliaineissa, matematiikassa ja äidinkiessä. Toisessa kotimaisessa ja vieraassa kielessä riittää kahden viimeisen pakollisen moduulin suorittaminen. Oppiaineessa, jossa ei ole yhtään pakollista moduulia, opiskelija suorittaa vastaavan määrän opintopisteitä kuin päättötodistukseen on oppiaineen kohdalle merkitty. Aineen opettaja arvioi annettujen osaamisen näyttöjen perusteella korottuuko lukion päättöarvosana ja määrää uuden päättöarvosanan.

1.6 Opiskelijan rooli ja tehtävät

Opiskelu vaatii aina opiskelijan työtä, riippumatta siitä tehdäänkö sitä koulussa vai kotona. Opiskelussa on annettava aikaa ja tilaa itsenäiselle opiskelulle. Opiskelusta on myös otettava ja kannettava oma vastuu. Oppimisvaikeudet tai tekniset ongelmat eivät ole este oppimiselle, koska niihin saa tarvittaessa koululta tukea. Opiskelutaidot kehittyvät opiskelun myötä.

Opiskelussa, tapahtuipa se sitten koulussa tai koulun ulkopuolella, tulee osoittaa kiinnostusta ja ryhtyä työskentelemään. Opiskelijan tehtävänä on tutkia opittavaa aihetta ja tehdä tehtäviä, muistiinpanoja ja harjoitella laskutehtäviä. Näin oppii harjoittelemaan, ymmärtämään ja soveltamaan opittua tietoa. Opiskelu on tiedon etsintää, asioiden selville ottamista ja opettajan asiantuntemuksen hyödyntämistä.

1.7 Lukion oppimäärän opinnot koostuvat moduuleista ja opintojaksoista

Aikuisille tarkoitettu lukion oppimäärä sisältää pakollisia ja valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Näiden lisäksi opiskelija voi valita koulukohtaisia valinnaisia opintoja. Lukion opinnot koostuvat moduuleista ja moduuleista johdetuista opintojaksoista. Moduuli voi olla 1-2 opintopisteen laajuinen. Opintojakso voi koostua yhdestä tai useammasta moduulista, jolloin opintojakson laajuus vaihtelee 2-4 opintopistettä. Opintojaksoon sisältyvät moduulit on mainittu oppiaineen kohdalla.

Opintojaksot merkitään opintotarjottimeen. Opiskelija valitsee opintotarjottimesta opiskeltavat opintojaksot kussakin periodissa. Opiskelija laatii siis itselleen opiskelusuunnitelman ja lukujärjestyksen opintotarjotinta hyödyntäen. Opintojaksot suoritetaan yleensä numerojärjestyksessä. Pääsääntöisesti oppiaineen pakolliset opintojaksot suoritetaan ennen valinnaisia opintojaksoja.

1.8 Opintojaksolle ilmoittautuminen

Opiskelija ilmoittautuu opintojaksolle etukäteen, viimeistään ennen uuden opintojakson alkua. Ilmoittautuminen tapahtuu verkossa henkilökohtaisen tunnuksen avulla. Opiskelijan tulee varmistaa tunnuksensa toimivuus ajoissa.

1.9 Opetusjärjestelyt

Opetusjärjestelyillä luodaan kehys, jonka puitteissa opettajat ja opiskelijat työskentelevät. Lahden yhteiskoulun aikuislukiossa lukuvuosi on jaettu kuuteen periodiin. Yksi periodi koostuu viidestä opetusviikosta ja yhdestä päättöviikosta. Oppitunnin pituus on joko 50 tai 100 minuuttia. Opetusta järjestetään neljänä päivänä viikossa (50 minuutin oppitunnit) tai kahtena päivänä viikossa (100 minuutin oppitunnit).

Vieraana kielenä opetetaan englannin kieltä A-oppimäärän mukaisena. B3-oppimäärän mukaisena vieraana kielenä opetetaan lukuvuosittain päätettävän kielitarjonnan mukaisesti. Lahden yhteiskoulun aikuislukio toteuttaa yhdessä Lahden yhteiskoulun lukion kanssa B3-vieraina kielinä: englannin, italian, saksan, espanjan tai venäjän kieltä. Toisena kotimaisena kielenä opetetaan ruotsin kieltä B1-oppimäärän mukaisena.

Opinto-ohjaus toteutetaan henkilökohtaisena ohjauksena ja ryhmäohjauksena. Erityisopetusta toteutetaan Lahden yhteiskoulun aikuislukiossa tarpeen mukaan yhteisopettajuutena, ryhmämuotisena opetuksena tai yksilöopetuksena.

Erityisopettaja toimii yhteistyössä aineenopettajan ja tarvittaessa opinto-ohjaajan kanssa. Mikäli opiskelija kokee tarvitsevansa erityisopettajan konsultointia tai tukea oppimisvaikeuksiin, ottaa hän yhteyttä erityisopettajaan.

1.10 Opiskelutavat

Lähiopiskelu

Aikuislukion opiskelijalla on läsnäolovelvollisuus joko lähiopetuksessa tai etäopetuksessa, jollei etäopiskelusta tai itsenäisestä suorittamisesta ole erikseen sovittu. Lähiopiskelu toteutetaan pääsääntöisesti koulussa, Lahden yhteiskoulun tiloissa. Työ- ja sairauspoissaoloista opiskelijan tulee neuvotella opettajan kanssa.

Etäopiskelu

Jos opiskelija ei voi osallistua erityisestä syystä lähiopetukseen, hän voi jatkaa opiskelua etäopiskelijana hyödyntäen aikuislukion tarjoamaa etä- ja verkko-opetusta. Opiskelijan on oltava yhteydessä opintojakson opettajaan ja sovittava opettajan kanssa etäopiskelutavasta. Opintojakson opettajan on oltava tietoinen, että opiskelija suorittaa kyseistä opintojaksoa osallistumatta joko osittain tai kokonaan lähiopetukseen.

Opintojakson suorittaminen itsenäisesti

Itsenäinen opiskelu on sitä, että opiskelija osallistuu opetukseen osittain tai ei osallistu lainkaan. Aikuislukion opiskelija voi suorittaa lukion oppimäärän tai yksittäisen opintojakson joko osittain tai kokonaan itsenäisesti. Itsenäisesti suoritettaviin opintoihin soveltuvat pääsääntöisesti lukion oppimäärän pakolliset ja valtakunnalliset opintojaksot, paitsi valtakunnalliset suullisen kielitaidon opintojaksot. Opiskelijan on keskusteltava tarpeesta suorittaa opintoja itsenäisesti opinto-ohjaajan tai rehtorin kanssa.

Aineen opettaja voi myöntää opiskelijalle luvan suorittaa oppiaineen yksittäisen opintojakson tai opintojaksoja itsenäisesti. Aineen opettajan on oltava tietoinen siitä, että opiskelija suorittaa opintojaksoa itsenäisesti.

Opintojakso suoritetaan itsenäisesti pääsääntöisesti sinä ajankohtana, kun kyseinen opintojakso tarjotaan opintotarjottimessa. Tarvittaessa aineen opettaja voi myöntää opiskelijalle luvan suorittaa opintojakso itsenäisesti myös opintotarjottimesta poikkeavana, muuna sovittuna ajankohtana. Opiskelija sopii aineen opettajan kanssa, millaisia osaaamisen näyttöjä opintojakson itsenäiseen suorittamiseen kuuluu sekä milloin ja millä tavalla näytöt annetaan.

Lukion oppimäärän suorittaminen itsenäisesti

Rehtori voi myöntää opiskelijalle luvan suorittaa lukion oppimäärän itsenäisesti. Luvan perusteena on tällöin erityinen ja perusteltu syy. Rehtori huomioi päätöksessään opiskelijan edellytykset itsenäiseen opiskeluun.

1.11 Opiskeluhoolto oppivelvollisille ja aikuisten perusopetuksen päättövaihetta suorittaville

Lahden yhteiskoulun aikuislukiossa on oma rehtori, opinto-ohjaaja ja erityisopettaja, jotka muodostavat aikuislukion opiskeluhooltoryhmän. Tarvittaessa toimitaan yhteistyössä Lahden yhteiskoulun opiskeluhooltoryhmien kanssa. Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän tueksi voidaan perustaa tarvittaessa tapauskohtainen asiantuntijaryhmä opiskeluhoollon tuen tarpeen selvittämiseksi ja palvelujen järjestämiseksi. Käsiteltävästä asiasta sovitaan opiskelijan ja/tai opiskelijoiden kanssa.

Aikuislukion kaikissa toiminnoissa pyritään ottamaan vastaan jokainen opiskelija yksilönä. Opiskelijoita kannustetaan ja motivoidaan opintojen saattamiseksi päätökseen. Aikuislukiossa pyritään havaitsemaan ajoissa opiskelijoiden opiskeluvaikeudet tai muut asiat, jotka estävät häntä täysipainoisesti keskittymästä opiskeluun. Oppimisvaikeuksissa tai muissa opiskeluun vaikuttavissa asioissa opiskelijan kannattaa hyvissä ajoin kääntyä opinto-ohjaajan ja erityisopettajan puoleen. Muista opiskeluhoollon palveluista saa lisätietoa aikuislukion toimistosta, opinto-ohjaajalta ja erityisopettajalta.

Koulutyön järjestelyissä pyritään selkeyteen. Opiskelijoiden toiveet ja viestit pyritään ottamaan huomioon kaikissa järjestelyissä. Koulussa suositaan keskustelevaa ja erilaisuutta ymmärtävää ilmapiiriä. Opiskelija kohdataan yksilönä, jolla on omat persoonalliset oppimisvalmiutensa ja oma yksilöllinen elämäntilanteensa.

Lahden yhteiskoulun opiskelijahuollon palvelut kuuluvat seuraaville Lahden yhteiskoulun aikuislukion opiskelijoille:

- oppivelvollisuutta suorittaville
- aikuisten perusopetuksen päättövaihetta suorittaville, joiden tavoitteena on suorittaa perusopetuksen päättötodistus
- TUVU-koulutusta suorittaville.

Lahden yhteiskoulun opiskelijahuollon palveluihin kuuluvat opiskelijaterveydenhoito, koulukuraattori ja koulupsykologi. Opiskelijahuolto toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhuoltona. Yksilöllistä opiskeluhuolto toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja hänen suostumuksellaan. Yksilökohtainen opiskeluhuolto voi olla opiskelijan tukena tunne-elämään, itsetuntemukseen ja elämäntilanteeseen liittyvissä kysymyksissä. Yksilölliseen opiskeluhuoltoon kuuluu myös opiskelutaitojen, opiskelukyvyn ja -motivaation sekä elämänhallinnan lisääminen.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskelijalle sekä myös alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajalle annetaan tietoa opiskelijan oikeuksista, opiskelijahuollon toimintatavoista ja tietojen käsittelystä yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa. Opiskeluhuollossa noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Yhteisöllinen opiskeluhuolto on osa aikuislukion toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden osallisuutta, oppimista, hyvinvointia ja terveyttä. Lisäksi edistetään ja seurataan opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

1.12 Maksuton opetus

Opetus on opiskelijoille maksutonta, jos opiskelijan tavoitteena on saada päättötodistus aikuisten lukiokoulutuksesta tai suorittaa ylioppilastutkinto. Opiskelija hankkii itse lukiokoulutuksen oppikirjat ja työvälineet, jos opiskelija ei ole oppivelvollinen. Aineopiskelu eli yhden oppiaineen tai opintojakson opiskelu on maksutonta opiskelua.

Jos opiskelija opiskelee toisen asteen tutkintoa samaan aikaan toisessa lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, joutuu opiskelusta maksamaan 150 € / opintojakso.

1.13 Oppivelvollisuuden suorittaminen ja koulutuksen maksuttomuus

Oppivelvollisuuslaki on voimassa 1.8.2021 alkaen. Oppivelvollisuus laajeni 18 ikävuoteen asti. Oppivelvollisuus koskee kaikkia peruskoulusta toiselle asteelle siirtyviä nuoria. Oppivelvollisuus ei koske henkilöitä, joiden oppivelvollisuus on päättynyt ennen 1.1.2021. Oppivelvollisuus päättyy, kun opiskelija täyttää 18 vuotta tai jos opiskelija ennen 18 ikävuotta suorittaa toisen asteen tutkinnon.

Oppivelvollisuutta suorittavan opintojen edistymistä seurataan. Oppivelvollisen huoltajan tai muun laillisen edustajan tehtävät ja vastuu on huolehtia ensisijaisesti siitä, että nuori suorittaa oppivelvollisuuden. Alle 18-vuotiaan huoltajalle myönnetään henkilökohtaiset tunnukset koulun käyttämään oppilashallinto-ohjelmaan, josta opiskelija tai hänen huoltajansa voivat seurata opintojen edistymistä ja työskentelyä. Mikäli opiskelijalle kertyy hyväksytyjä opintosuorituksia vähemmän kuin kaksi / periodi, tulee opiskelijan hakeutua keskustelemaan asiasta opinto-ohjaajan kanssa. Aikuislukion opiskeluhuoltoryhmä seuraa säännöllisesti opiskelijan edistymistä ja on tarvittaessa yhteydessä opiskelijaan tai alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajaan.

Aikuislukiossa oppivelvollisuutta suorittavalla opiskelijalla on oltava poissaololleen aina hyväksyttävä syy: sairaus tai lyhytaikainen syy. Aineen opettaja merkitsee yksittäisen poissaolon oppilashallinto-ohjelmaan. Oppivelvollisuutta suorittavan opiskelijan huoltajan on selvitettävä poissaolon syy oppilashallintojärjestelmään. Jos poissaolon syy puuttuu toistuvasti, aikuislukion opiskeluhuoltoryhmä on yhteydessä opiskelijan huoltajaan. Jos poissaoloja kertyy paljon ja useilta eri kursseilta tai opintojaksoista, aikuislukion opiskeluhuoltoryhmä ottaa yhteyttä opiskelijaan ja tarvittaessa opiskelijan huoltajaan.

Luvan lyhytaikaiseen poissaoloon, enintään viikko, myöntää aikuislukion rehtori. Opiskelijan on annettava lyhytaikainen poissaolo kirjallisesti viimeistään viikkoa ennen aiottua poissaoloa.

Koulutus on oppivelvolliselle maksutonta. Oikeus koulutuksen maksuttomuuteen kestää sen kalenterivuoden loppuun, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Koulutuksen maksuttomuus koskee tutkintotavoitteista koulutusta ja TUVA-koulutusta.

Oppivelvolliselle maksuttomia ovat: opetus, yksi maksuton ateria koulupäivän aikana, oppimateriaali, työvälineet, lukion oppimäärän päätteeksi suoritettavan ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytettävät 5 koetta sekä niiden osalta hylättyjen kokeiden uusiminen, vähintään 7 kilometrin pituiset koulumatkat ja opiskelijahuollon palvelut.

Oppivelvollisuutta suorittavat opiskelijat kuuluvat Lahden yhteiskoulun opiskelijahuollon palveluiden piiriin. Opiskelijahuollon palveluihin kuuluvat opiskelijaterveydenhoito, kuraattori ja psykologi. Aikuisten lukiokoulutuksessa on oma opinto-ohjaaja ja erityisopettaja.

1.14 Oppimateriaali ja opiskeluvälineet

Muu kuin oppivelvollisuutta suorittava opiskelija hankkii opiskelussa tarvittavan oppimateriaalin itse. Oppikirjoja saa joko uutena tai käytettynä. Oppimateriaali voi olla myös sähköinen ns. e-oppikirja. Lukion oppiaineiden opiskelussa ja kokeiden tekemisessä käytetään opiskeluvälineenä kannettavaa tietokonetta eli läppäriä. Ylioppilastutkinnon kokeet tehdään kaikki digitaalisina. Aikuislukiossa opiskelevan kannattaa siis hankkia oma, tarpeisiin sopiva läppäri. Tabletilla tai kännykällä ei yo-koetta voi tehdä.

Opiskelija saa tarvittaessa ohjausta tietokoneen käytöstä opiskelussa. Koulun tieto- ja viestintätekniikan tukihenkilö Simo Markkanen auttaa opiskelijoita tietoteknisissä ongelmissa. TVT-paja on keskiviikkoisin klo 14.30-15.00 koulun AT-luokassa toisessa kerroksessa. TVT-pajaan voi mennä kysymään tietoteknisistä ongelmista, laitehankinnoista, digitaalisista kokeista sekä niihin liittyvistä ohjelmista ja lisälaitteista tms., koulun järjestelmistä ja palveluista. TVT-tuelle voi laittaa sähköpostia atktuki@lyk.fi tai soittaa 044 0885 502.

1.15 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen

Opintojen hyväksilukemisella ja muutoin hankitun osaamisen tunnustamisella vältetään opintojen päällekkäisyyttä ja lyhennetään opiskeluaikaa. Aikaisemmin suoritettavat lukio-opinnot, ammatilliset opinnot ja muut lukion tehtävään soveltuvat tunnustettavat opinnot sisällytetään aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärään. Opiskelija hakee muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamista. Opiskelijan on toimitettava aikuislukion rehtorille tai opinto-ohjaajalle todistus aikaisemmin suoritetuista opinnoista, muu selvitys muualla suoritetuista opinnoista tai hankitusta osaamisesta. Tarvittaessa opiskelijaa pyydetään täydentämään näyttöä suhteessa lukiokoulutuksen tavoitteisiin. Myös opintojen laajuuteen kiinnitetään huomiota.

Rehtori ja opinto-ohjaaja voivat arvioida ja tunnistaa muissa oppilaitoksissa suoritettavat opinnot. Rehtori voi osaamisen tunnustamisella lukea opiskelijalle hyväksi ja korvata lukion oppimäärään kuuluvia pakollisia tai valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään sitä erikseen pyydettyä ennen mainittujen opintojen tai hyväksiluettavaa osaamista koskevan opintojakson alkamista. Rehtori ja opinto-ohjaaja tarkistavat, että aikuislukiossa opiskeleva opiskelija suorittaa lukion oppimäärän aikuisten lukiokoulutuksen tuntijaon ja opetussuunnitelman mukaan. Opiskelija osallistuu oman henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa suunnitteluun ja laadintaan.

Tavoitteena on, että opiskelijalla olisi aikuislukiosta valmistuessaan ajantasainen yleissivistävä tieto ja osaaminen. Jos jokin hyväksiluettava oppiaineen oppimäärä on suoritettu loppuun, se siirretään suoraan lukion päättötodistukseen, ellei opiskelija halua korottaa suorittamiaan opintojaksoja.

1.16 Opintojakson arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset opinnot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtaiset valinnaiset opinnot ja muut lukion tehtäviin kuuluvat opinnot arvioidaan suoritusmerkinnällä = S tai merkinnällä H = hylätty. Koulukohtainen valinnainen opintojakso, joka on arvioitu hylätyksi, ei lasketa oppiaineen oppimäärään.

Opiskelijalta edellytetään opintojen aikana oppimisen ja osaamisen näyttöjä numeroarvioinnin (asteikko 4-10) saamiseksi. Jos oppimisen ja osaamisen näyttöjä puuttuu numeroarvioinnin saamiseksi, opettaja arvioi opintojakson merkinnällä O = osallistunut. Jos opintojakso keskeytyy, opettaja arvioi opintojakson merkinnällä K = keskeyttänyt. Opiskelija voi täydentää O-merkinnällä arvioitua opintojaksoa opettajan kanssa sovitulla oppimisen ja osaamisen lisänäytöllä, uusintakokeessa tai suorittamalla opintojakso kokonaisuudessaan uudelleen. O-merkintä on voimassa yhden lukuvuoden. Kun opiskelija täydentää oppimistaan ja osaamistaan, opettaja arvioi opintojakson uudelleen. Jos opiskelija ei täydennä O-merkinnällä arvioitua opintojaksoa kyseisen lukuvuoden aikana, opettaja arvioi opintojakson keskeytyneeksi K-merkinnällä. Keskeytynyttä opintojaksoa ei lasketa lukion oppimäärään.

Opintojakso arvioidaan sen suorittamisen päätteeksi. Opiskelijan opintosuorituksista annetaan arvosana tai suoritusmerkintä opintojakson päätyttyä. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana. Jos kyse on usean oppiaineen yhteisestä opintojaksosta, arvosanat annetaan oppiaineittain.

Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan työskentely ja taidot oppitunneilla sekä oppimistehtävien tekemisessä, itsenäinen työskentely, kiinnostus opiskeltavaa asiaa kohtaan, osallistuminen keskusteluihin muiden opiskelijoiden ja opettajan kanssa, osaamisen näytöt opintojakson aikana, opiskelijan itsearviointi.

Opetuksessa ja ohjauksessa annetaan arviointipalautetta opintojakson aikana suullisesti sekä kirjallisesti oppimistehtävistä ja kokeista: mikä oli hyvää ja mitä pitäisi vielä parantaa ja opiskella lisää.

Oppimisen tuen tarpeet, kuten sairaudesta tai vammasta johtuvat haasteet, lukemisen tai kirjoittamisen erityisvaikeus, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, otetaan huomioon arvioinnissa erityisjärjestelyin ja vaihtoehtoisin tavoin osoittaa osaamisensa.

1.17 Hyväksytyin ja hylätyn arvosanan uusiminen ja korottaminen

Opiskelijalla on mahdollisuus uusia ja korottaa hyväksytyä tai hylättyä arvosanaa osoittamalla osaamista monipuolisesti opintojakson keskeisissä tiedoissa ja taidoissa. Arvosanaa voi uusia ja korottaa opettajan kanssa sovitulla oppimisen ja osaamisen lisänäytöllä, uusintakokeessa tai suorittamalla opintojakso kokonaisuudessaan uudelleen. Jos opiskelija suorittaa opintojakson uudelleen, hän ilmoittautuu ennakkoon opintojaksolle, osallistuu opetukseen ja suorittaa tarvittavat osaamisen näytöt.

1.18 Oppiaineen oppimäärän arviointi

Kun aikuisten lukion oppimäärään kuuluvat opinnot tulevat suoritetuksi, annetaan oppiaineen oppimäärästä päättöarviointina arvosana. Opintojakson arvioinnista päättää opettaja tai opettajat yhdessä. Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti opiskelemista opinnoista.

Matematiikan yhteinen moduuli luetaan opiskelijan valitsemaan matematiikan oppimäärään. Jälkikäteen ei voi poistaa opiskelijan opiskelemissa pakollisia opintoja eikä hyväksytysti suoritettuja valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Saadaksesen oppiaineen oppimäärän hyväksytyksi suoritetuksi opiskelijan on suoritettava pääosa oppiaineen opinnoista hyväksytysti. Hylätyt arvosanoja saa olla pakollisissa ja valtakunnallisissa valinnaisissa opinnoissa enintään seuraavasti:

Opiskelijan opiskelemissa pakollisia ja valinnaisia opintoja, 2–5 opintopistettä	joista voi olla hylättyjä opintoja enintään 0 opintopistettä
6–11 opintopistettä	2 opintopistettä
12–17 opintopistettä	4 opintopistettä
18 opintopistettä tai enemmän	6 opintopistettä

Koulukohtaisiin valinnaisiin ja temaattisiin opintoihin kuuluvat opintojaksot hyväksytään oppiaineen oppimäärään vain, jos ne on suoritettu hyväksytysti.

Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa päättöarvosanaa, järjestetään mahdollisuus suorittaa oppiaine tai korottaa sen päättöarvosanaa ylioppilaskirjoitusten jälkeen järjestetävässä korotuskuulustelussa.

1.19 Lukion oppimäärän suoritus

Aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 88 opintopistettä. Lukiokoulutukseen oppimäärä tulee suoritetuksi, kun oppimäärään kuuluvat opinnot on suoritettu. Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja lukio-opintojen vähimmäismäärä 88 opintopistettä täyttyy.

1.20 Opiskeluoikeus ja opintojen edistyminen

Aikuisten lukiokoulutus tulee suorittaa enintään neljässä vuodessa. Rehtori voi myöntää opiskelijalle hakemuksesta lisäaikaan lukio-opintojen loppuun suorittamiseksi. Jos opinnot eivät jostain syystä edisty suunnitellusti, on erittäin tärkeää, että opiskelija ilmoittaa opinnot väliaikaisesti keskeytyneeksi. Keskeyttämisaikasta on aina ensin keskusteltava opinto-ohjaajan kanssa. Lupa opiskeluoikeuden keskeyttämiseen haetaan aikuislukion rehtorilta.

1.21 Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys

Aikuisten lukiokoulutuksessa ohjataan monitieteisen ja luovan osaamisen hankkimiseen. Opetuksessa ja ohjauksessa korostetaan oppimisen peruslähtökohtia, kuten uteliasta mieltä ja motivaatiota. Ymmärretään oppimisen olevan jatkuvaa, uudistavaa ja voimaannuttavaa. Autetaan opiskelijaa säätelämään omaa oppimistaan ja kehittämään oppimistaitojaan. Opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on herättää opiskelijoiden kiinnostus korkea-asteen koulutukseen, työelämään ja kansainvälisyyteen. Opetuksessa ja ohjauksessa hyödynnetään alueen korkea-asteen opetustarjontaa ja opiskelumahdollisuuksia. Huomioidaan eri oppiaineiden opiskelun ja työelämän väliset yhteydet. Opettaja tuo omassa oppiaineessaan laaja-alaisesti esille oppiaineeseen liittyviä ammatteja. Opiskelijoiden kansainvälistä osaamista tuetaan oppiaineiden opintojaksojen sisältöjen avulla. Opetuksessa huomioidaan oppiaineen liittyminen laajasti eri tieteenalojen kenttään. Eri oppiaineiden opettajat tekevät yhteistyötä. Oppiaineiden opetuksessa käsitellään kulttuurien kohtaamista, globaaleja haasteita ja yhdistetään kieltä, kulttuuria, historiaa sekä maantiedettä.

1.22 Todistukset

Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. Jos opiskelija on suorittanut lukiodiplomin tai suullisen kielitaidon kokeen, niistä annetaan erillinen todistus päättötodistuksen liitteenä. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän. Todistus lukiosta eroamisesta eli erotodistus annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

2 KAIKILLE YHTEISTEN AINEIDEN OPINTOJAKSOT JA MODUULIT

2.1 Äidinkieli ja kirjallisuus (ÄI)

Oppiaine on tarkoitettu opiskelijalle, jonka oma äidinkieli on suomen kieli.

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa. Koulukohtaiset opintojaksot arvioidaan käyttäen suoritusmerkintää S tai hylättyä merkintää H.

2.1.1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (ÄI1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (ÄI1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kohderyhmän, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi
- erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus
- kielen- ja tekstinhuoltoa

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelijan käsitys monimuotoisista teksteistä ja tekstikokonaisuuksista syvenee. Opiskelijan monilukutaito sekä kyky antaa ja vastaanottaa palautetta kehittyvät. Opiskelija harjaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan erityisesti lukijana ja kirjoittajana.

2.1.2 Kieli- ja tekstitietoisuus sekä vuorovaikutus 1, 2 op (ÄI2), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kieli- ja tekstitietoisuus, 1 op (ÄI2), pakollinen
- Vuorovaikutus 1, 1 op (ÄI3), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- erilaiset käsitykset kielestä: kieli rakenteena, merkitysten muodostajana, sosiaalisena ja yhteisöllisenä ilmiönä sekä vallan välineenä
- monilukutaidon käsite, laaja tekstikäsitelmä, tekstilajin käsite
- kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet
- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen
- vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä sekä ryhmäviestinnän ilmiöt, kuten roolit, jännitteet ja koheesio
- kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu

2.1.3 Kirjallisuus 1, 2 op (ÄI3), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjallisuus 1, 2 op (ÄI4), pakollinen

Opintojaksoon keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen
- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa sekä muissa teksteissä, esimerkiksi teatteriesityksissä, elokuvissa, peleissä tai muissa mediateksteissä
- kirjallisuuden tulkinnan erilaisia lähestymistapoja

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelijan käsitys sekä kauno- että tietokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä ja nauttimaan kaunokirjallisuudesta sen eri muodoissa. Opiskelija oppii tarkastelemaan nykyculttuurin ilmiöitä erityisesti kertomuksellisuuden näkökulmasta esimerkiksi peleissä, elokuvissa ja muissa mediateksteissä. Opiskelijan käsitys suomalaisesta nykyculttuurista syvenee. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin teksteihin.

2.1.4 Tekstien tulkinta 1, 2 op (ÄI4), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tekstien tulkinta 1, 2 op (ÄI5), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot
- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- lähdekritiikki, tiedonhankinta ja -hallinta, tekijänoikeudet
- puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija oppii tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen näkökulmasta. Opiskelija perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin, syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja sekä kehittää kriittistä lukutaitoa.

2.1.5 Kirjoittaminen 1 ja Vuorovaikutus 2, 2 op (ÄI5), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjoittaminen 1, 1 op (ÄI6), pakollinen
- Vuorovaikutus 2, 1 op (ÄI7), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaus sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuoltoa
- tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia
- esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu
- puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot
- vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa
- puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija kehittyä kirjoittajana ja syventää kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan sekä vahvistaa omaäänisyyttään tekstin tuottajana. Opiskelija syventää ja monipuolistaa esiintymistaitojaan, vuorovaikutusosaamistaan ja siihen liittyvää tietoa erilaisissa konteksteissa. Opiskelijan taito analysoida ja arvioida sekä puhuttuja tekstejä että audiovisuaalista viestintää kehittyä opintojakson aikana.

2.1.6 Kirjallisuus 2, 2 op (ÄI6), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjallisuus 2, 2 op (ÄI8), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- Suomen kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä osana maailmankirjallisuutta
- kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti
- tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aate-maailman muutosten näkökulmasta

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden konteksteja. Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityyppisiä ja -lajisia tekstejä. Opiskelija tutustuu suomalaiseen kaunokirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden keskeisiin teoksiin.

2.1.7 Vuorovaikutus 3, 2 op (ÄI7), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Vuorovaikutus 3, 2 op (ÄI9), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Vuorovaikutus 3

- opiskelussa ja työelämässä tarvittavat vuorovaikutustaidot, esimerkiksi kokouksiin, neuvotteluihin ja työhaastatteluihin liittyvät vuorovaikutustaidot
- oman idean tai näkemyksen vakuuttava esittäminen, argumentoinnin tavat ja retoriset keinot
- erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja -suhteiden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analysointia sekä konfliktit ja ongelmanratkaisu ryhmässä
- dialoginen ja rakentava vuorovaikutus, vuorovaikutukseen liittyvä etiikka
- mahdollisesti osallistuminen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli PUHVI-kokeeseen

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija kehittää ja syventää opiskelijan vuorovaikutusosaamista laaja-alaisesti erityisesti jatko-opintojen ja työelämän näkökulmista.

2.1.8 Kirjoittaminen 2, 2 op (ÄI8), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjoittaminen 2, 2 op (ÄI10), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- kantaa ottavien ja pohtivien tekstien suunnittelu ja tuottaminen
- tiedonhallinnan taidot, lähteiden arviointi, lähdekritiikki, tekijänoikeudet
- kirjoittamisen eri vaiheiden ja ajankäytön hallinnan harjoittelu
- aiheen rajaaminen, näkökulman ja aineistojen valinta, aineistojen käyttötavat tekstissä
- tekstin muokkaaminen ja viimeistely, tekstin omaäänisyys, kielen- ja tekstinhuoltoa

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä, erityisesti asiatyylisiä laajoja aineistopohjaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaisiin kulttuurin, median ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheisiin. Opiskelija syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

Opintojakso valmentaa yo-kokeen kirjoitustaidon kokeeseen. Opintojakson keskeinen sisältö on kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen ja viimeistely. Opiskelijaa vahvistetaan kirjoittamaan ymmärrettävää, havainnollista ja ehyttä tekstiä sekä kiinnittämään huomiota kielenhuoltoon. Tekstejä kirjoitetaan monipuolisen aineiston pohjalta.

2.1.9 Tekstien tulkinta 2, 2 op (ÄI9), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tekstien tulkinta 2, 2 op (ÄI11), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta 2

- monimuotoisten asia- ja mediatekstien ja fiktiivisten tekstien analyysi ja tulkinnan rakentaminen sekä käsitteiden käyttö
- erilaisia tapoja tulkita tekstejä
- tekstin sijoittaminen tilanne- ja kulttuurikontekstiinsa
- monimuotoisten tekstien tavat rakentaa merkityksiä, esimerkiksi ilmaisutavat ja -muodot sekä rakenteet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Opiskelijan kriittinen ja kulttuurinen lukutaito syvenee. Opiskelija harjaantuu tuottamaan tekstien tulkintoja sekä puhuen että kirjoittaen.

Opintojakso valmentaa yo-kokeen lukutaidon kokeeseen. Opiskelija syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä, ominaisuuksista ja tekstilajeista. Opiskelija varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan sekä lukustrategioitaan ja syventää käsitystään tiedon ja tieteenalojen kielistä ja puhetaivoista. Tavoitteena on tekstitiedon ja -analyysin syventäminen. Varmistetaan kielen, kirjallisuuden, kuvan ja median käsitteiden käytön osaamista tekstien erittelyssä, tulkinnassa ja arvioinnissa.

2.1.10 Äidinkieli ja kirjallisuus, Suomen kieli ja kirjallisuus, valmentava opintojakso 2 op (ÄI10), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- kerrataan kielioppia: sanaluokat, taivutus, lauseenjäsennys
- oikeinkirjoitus: alkukirjain, yhteen ja erilleen kirjoittaminen, virke, lause, välimerkit
- referointi
- tekstilajit
- aineistokirjoittaminen
- kirjallisuuden pääjako

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso sijoittuu perusopetuksen ja lukiokoulutuksen nivelvaiheeseen. Opintojakson tavoitteena on kerrata perusopetuksen keskeisiä aiheita ja valmentautua opiskelemaan lukiokoulutuksen äidinkielen ja kirjallisuuden oppiainetta. Opintojaksossa kerrataan perusopetuksen päättövaiheen mukaisia sisältöjä sekä selvitetään opiskelijoiden äidinkielen taitotasoa ja opiskelutaitoja.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2)

Opiskelijalle, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame.

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.2.1 Kieli- ja tekstitietoisuus ja vuorovaikutus 1, 2 op (S21), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kieli- ja tekstitietoisuus, 1 op (S22), pakollinen
- Vuorovaikutus 1, 1 op (S23), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kieli- ja tekstitietoisuus

- suomen kielen ominaispiirteet, vertailu opiskelijan aiemmin oppimiin ja koulussa opiskeltaviin kieliin, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, monikielisyys, kielellinen repertuaari, monilukutaidon käsite, erilaiset tekstit ja niissä vakiintuneet ilmaisukeinot, esimerkiksi kirjoitetun kielen rakenteet
- eri kielimuodot: puhekielen ja yleiskielen sekä epävirallisen ja virallisen viestinnän erot, abstraktin ja konkreettisen kielenkäytön erot
- opetuspuheen, muodollisen puheen ja luetun ymmärtämisessä tarvittavat strategiat

Vuorovaikutus 1

- oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, viestintärohkeus sekä harjaantuminen kuuntelemaan, tavoitteelliseen ja monipuoliseen vuorovaikutukseen
- kuullun ymmärtämisen ja keskusteluun osallistumisen strategiat ja institutionaalisen vuorovaikutuksen kielelliset keinot
- tekstien kirjoittaminen osana suullisia vuorovaikutustilanteita: esimerkiksi yhteisten projektien suunnitelmat, muistiinpanot monimediaisista teksteistä
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä
- ryhmäviestinnän ilmiöt, kuten roolit, jännitteet ja koheesio

2.2.2 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S22), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S21), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen

- pitkien tekstien lukeminen, mahdollisesti myös muilla opiskelijan osaamilla kielillä: tekstin tavoitteen ja sisällön ymmärtäminen
- keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät
- luettavien tekstien ymmärtämisessä tarvittavat strategiat, abstraktin kielen taito, sana-, fraasi- ja käsitevaranto
- kielen- ja tekstinhuoltoa
- erilaisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi
- kokonainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja

2.2.3 Kirjallisuus 1, 2 op (S23), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjallisuus 1, 2 op (S24), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kirjallisuus 1

- kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä
- eläytyvää ja analyttistä kirjoittamista ja keskustelua kirjallisuuden pohjalta
- kielen kuvallisuus ja kulttuurisidonnaisuus, monitulkintaisuus ja kielellä leikkittely
- kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa sekä muissa teksteissä, esimerkiksi teatteriesityksissä, elokuvissa, peleissä tai muissa mediateksteissä
- kokonainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja itsenäisesti tai yhdessä luettuna

2.2.4 Tekstien tulkinta 1, 2 op (S24), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tekstien tulkinta 1, 2 op (S25), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta 1

- vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot, argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- perustelemisen harjoittaminen suullisesti ja kirjallisesti, lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet
- argumentoivan kielenkäytön sanastoon ja rakenteisiin perehtyminen: geneeriset ilmaukset, modaalisuuden ja affektisuuden ilmaisukeinot
- kielellisten keinojen valinta, tekstilaji ja tyyli
- yhteiskunnallisesti merkittävä tai ajankohtainen kokonaisteos

2.2.5 Kirjoittaminen 1 ja Vuorovaikutus 2, 2 op (S25), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjoittaminen 1, 1 op (S26), pakollinen
- Vuorovaikutus 2, 1 op (S27), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kirjoittaminen 1

- kirjoittaminen prosessina: aiheen ja aineiston valinta ja ideointi, aiheen rajaaminen sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- tekstien jakaminen ja vertaisarvioinnin taidot
- sidosteisuus tekstin eri tasoilla, esimerkiksi tekstin kokonaisrakenne, kappaleet, virke, sanajärjestys
- asiatyylille ominaisten kielellisten rakenteiden hallinta, esimerkiksi infiniittiset rakenteet, yhdyslauseet, viittaussuhteet

Vuorovaikutus 2

- kuullunymmärtämis- ja kuuntelustrategiat ja -taidot, vuorovaikutustilanteiden havainnoiminen
- yksilön kielellinen repertuaari, kielenkäyttötilanteiden ja kielen vaihtelu sekä puheen kielellisiä keinoja ja retoriikkaa
- esiintymistäidot: puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen

2.2.6 Kirjoittaminen 2, 2 op (S26), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjoittaminen 2, 2 op (S210), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kirjoittaminen 2

- aineistopohjaisten laajojen tekstien tuottaminen ja lähteiden arviointi
- omaäänisten tekstien tuottaminen
- tekstin- ja kielenhuollon käytänteiden soveltaminen tekstien muokkaamisessa
- luettaville ja kirjoitettaville teksteille tyypillisten kielen rakenteiden, sanaston, fraasien ja käsitteiden käyttöön harjaantuminen
- ajankohtainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja

2.2.7 Tekstien tulkinta 2, 2 op (S27), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tekstien tulkinta 2, 2 op (S211), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta 2

- monimuotoisten asia- ja mediatekstien ja fiktiivisten tekstien tulkinta
- analyysin ja tulkinnan rakentaminen sekä käsitteiden käyttö
- runokokoelma tai näytelmäteksti

2.2.8 Vuorovaikutus 3, 2 op (S28), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Vuorovaikutus 3, 2 op (S29), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Vuorovaikutus 3

- kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taitojen sekä puhumisen ja esiintymisen taitojen monipuolistaminen, kielen rekisterit ja tilanteen edellyttämä kielenkäyttö
- vuorovaikutuksen ja vuorovaikutusosaamisen merkitys jatko-opinnoissa, työelämässä ja yhteiskunnassa, esimerkiksi erilaisissa järjestöissä sekä muissa muodollisissa ja epämuodollisissa yhteisöissä toimiminen
- dialoginen ja rakentava vuorovaikutus, vuorovaikutukseen liittyvä etiikka sekä konfliktit ja ongelmanratkaisu ryhmässä
- vuorovaikutuksen kulttuuristen piirteiden ja erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja -suhteiden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analysointi
- mahdollisesti osallistuminen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli PUHVI-kokeeseen

2.2.9 Kirjallisuus 2, 2 op (S29), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kirjallisuus 2, 2 op (S28), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kirjallisuus 2

- Suomen kirjallisuuden vaiheet osana maailmankirjallisuutta
- eri aikakausien kaunokirjallisuutta ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman näkökulmasta

- kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti
- merkittävä tai ajankohtainen kaunokirjallinen kokonaisteos.

2.2.10 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, 2 op, (S210), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen

Opintojakson vapaa kuvaus ja keskeiset sisällöt

Opintojakso sijoittuu perusopetuksen ja lukiokoulutuksen nivelvaiheeseen. Opintojakson tavoitteena on kerrata perusopetuksen keskeisiä aiheita ja valmentautua opiskelemaan lukiokoulutuksen suomi toisena kielenä ja kirjallisuuden oppiainetta.

Opintojakson tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden perustietoja ja -taitoja mahdollisimman monipuolisesti. Tavoitteena on myös selvittää opiskelijoiden osaamistaso sekä tehdä sitä näkyväksi myös opiskelijoille. Opintojaksossa kerrotaan perusopetuksen päättövaiheen mukaisia sisältöjä sekä selvitetään opiskelijoiden suomi toisena kielenä taitotaso ja opiskelutaitoja. Opintojaksossa opiskellaan verbityypit, luetaan, kuunnellaan ja kirjoitetaan.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.3 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä (ENA1)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Arvioinnin perusteina ovat jatkuva työskentely opintojakson aikana, palautettavat tehtävät sekä loppukoe. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.3.1 Opiskelutaidot, kieli-identiteetin rakentaminen ja englanti globaalina kielenä, 4 op (ENA1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (ENA1), pakollinen
- Englanti globaalina kielenä, 3 op (ENA2), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- henkilökohtaisen kieliprofiilin laatiminen
- tavoitteiden asettelu kielten opiskelulle
- monikielisyys voimavarana
- erilaisiin teksti- ja tyylilajeihin tutustuminen
- tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen

Englanti globaalina kielenä

- englanti äidinkielenä, toisena kielenä, virallisena kielenä, globaalina kielenä
- kansainvälisyys arjessa ja lähiympäristöissä, liikkuvuus
- kansainväliset suhteet
- rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana
- puhujien eri taustat ja statusvaikutukset
- äänneiden muodostuminen ja puheen tuottaminen; englannin variantteja ja vertailua muihin kieliin
- viestintätyyli erilaisissa medioissa

2.3.2 Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA2), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA3), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

- luova toiminta
- kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle
- itseilmaisu identiteetin rakentumisessa

2.3.3 Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA3), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA4), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Englannin kieli vaikuttamisen välineenä

- vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa
- ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo
- yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus
- neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)
- median rooli asenteiden muokkaajana

2.3.4 Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA4), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA5), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kestävä tulevaisuus ja tiede

- opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat
- erilaiset tulevaisuudenvisiot
- kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia
- yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys
- englanti tieteen kielenä, tieteellisen tekstin piirteet

2.3.5 Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA5), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA6), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

- jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus
- kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten
- kansalliset tai kansainväliset yhteisöt tai yritykset työnantajina
- itsenäistyvän, työelämää astuvan nuoren arjen ja talouden hallinta

2.3.6 Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA6), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA7), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

- globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos
- kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä
- esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista
- ratkaisukeskeisyys

2.3.7 Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA7), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA8), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Viesti ja vaikuta puhuen

- puhumisen eri piirteet
- englannin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin
- dialogisuus
- oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan

Opintojakson arviointi

Englannin A1-oppimäärän opintojakso 7 arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Arvosanaan vaikuttaa aktiivinen osallistuminen oppituntien erilaisiin suullisiin harjoituksiin pareittain ja ryhmissä sekä opintojakson lopussa parin kanssa tehtävä suullinen koe, josta annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä. Tätä opintojaksoa ei voi suorittaa itsenäisesti.

2.3.8 Kertausta opintojen alkuun, 2 op (ENA8), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- kehitetään opiskelutaitoja ja asetetaan tavoitteita omille englannin opinnoille
- opitaan hallitsemaan perusrakenteita suullisessa ja kirjallisessa viestimisessä

Opintojakson keskeiset sisällöt

- luonteva ja kohtelias viestiminen erilaisissa tilanteissa ja kulttuureissa
- aihepiireinä arki, harrastukset, ihmissuhteet sekä opinnot ja työelämä
- kerrataan peruskoulun kielioppia: verbien taivuttaminen eri aikamuodoissa, substantiivit, pronominit, adjektiivit ja adverbit, lauseen muodostus ja prepositiot

Opintojakson vapaa kuvaus

Englanti 8 sopii lukion alkuun valmistavaksi opintojaksoksi tai englannin opintojen tueksi. Kerrataan englannin peruskielioppi ja keskeisimmät sanastokokonaisuudet sekä pohditaan työkaluja oppimaan oppimiseen. Pääpaino on kertaamisessa, perusasioiden haltuunotossa sekä monipuolisissa suullistavissa ja kirjallisissa harjoituksissa.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso 8 arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Arviointi perustuu sekä yksin että yhdessä suoritettaviin tehtäviin, joista osa palautetaan arvioitavaksi.

2.3.9 A1-englannin kertausjakso, 2 op (ENA9), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- lukion A-englannin keskeisten sisältöjen kertaus
- korkeakouluopintoihin vaadittava englannin kielen taito
- työelämässä vaadittava englannin kielen taito

Opintojakson keskeiset sisällöt

- kerrataan opiskelijoiden toiveet huomioiden lukion englannin kielioppi, sanasto ja rakenteet, kuullun ymmärtäminen, luetun ymmärtäminen sekä kirjallinen tuottaminen
- harjoitellaan digitaalisen ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä

Opintojakson vapaa kuvaus

Tällä opintojaksolla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Kerrataan lukion englannin pitkän oppimäärän keskeinen sisältö ja harjoitellaan monipuolisesti digitaalisen ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso 9 arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Arviointi perustuu sekä yksin että yhdessä suoritettaviin tehtäviin, joista osa palautetaan arvioitavaksi. Jakson lopussa on monipuolinen erilaisia YO-kokeen tehtävätyyppejä harjoittava koe.

2.4 Toinen kotimainen kieli, ruotsi (RUB1)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Arviointiin vaikuttavat opintojakson aikana suoritettavat erityyppiset tehtävät ja/tai erilaisia osi- oita sisältävä loppukoe. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.4.1 Opiskelutaidot, kieli-identiteetin rakentaminen ja ruotsin kieli arjessani, 4 op (RUB11), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (RUB11), pakollinen
- Ruotsin kieli arjessani, 3 op (RUB12), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- opiskelijan kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen sekä omien tavoitteiden asettaminen
- kielitietoisuus, monikielisyys, kielten väliset suhteet
- omaa oppimista edistävien työkalujen löytäminen ja hyödyntäminen

Ruotsin kieli arjessani

- ruotsin kielen käyttö opiskelijan arkipäivään liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- oma elämä, ihmissuhteet ja lähiympäristö
- yksilön ja yhteisön hyvinvointi
- ääntämisen harjaannuttaminen

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tavoitteena on opiskelijan innostaminen ruotsin kielen rohkeaan käyttöön myös koulun ulkopuolella, ääntämisen, perussanaston ja -rakenteiden kertaaminen, opiskelustrategioihin tutustuminen sekä oman osaamisen arviointi ja tavoitteiden asettaminen. Aihepiireinä ovat mm. lähiympäristö ja arki, harrastaminen ja vapaa-aika, asuminen ja elämänhallinta, hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden pohtiminen sekä ruotsin kielen merkityksen tunnistaminen.

2.4.2 Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB12), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB13), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kulttuuri ja mediat

- suomenruotsalaiset ja muut pohjoismaiset kulttuuri-ilmiöt
- ruotsinkieliset mediat
- opiskelijoita kiinnostavat ajankohtaiset aiheet ruotsiksi

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla tutustutaan suomenruotsalaiseen, ruotsalaiseen ja muiden Pohjoismaiden kulttuuri-ilmiöihin sekä ruotsinkielisiin medioihin. Jaksolla opitaan myös käyttämään ruotsinkielisiä lähteitä tiedonhaussa ja tutustutaan ajankohtaisiin aiheisiin.

2.4.3 Ympäristömme, 2 op (RUB13), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Ympäristömme, 2 op (RUB14), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Ympäristömme

- kulttuurinen moninaisuus
- erilaiset elinympäristöt
- ajankohtaiset yhteiskunnalliset aiheet nuorten näkökulmasta

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla vahvistetaan opiskelijan monilukutaitoa ja erilaisten tekstien tulkitsemis- ja tuottamistaitoja hyödyntäen erilaisia oppimisympäristöjä. Opiskelija tutustuu opintojaksolla erilaisiin tekstityyppeihin, jotka liittyvät kulttuuriseen moninaisuuteen, erilaisiin elinympäristöihin ja ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin aiheisiin.

2.4.4 Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB14), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB15), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Opiskelu- ja työelämä

- opiskelu, ammatit ja työelämä opiskelijan ja yhteiskunnan näkökulmasta
- tulevaisuuden suunnitelmat
- vuorovaikutustilanteet ja tekstit, jotka liittyvät jatko-opiskeluun ja työelämään
- itsenäistyvän nuoren elämänhallinta
- kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten
- erilaisten hakemusten laatiminen

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija rohkaistuu käyttämään ruotsin kieltä työelämään ja opintoihin liittyvissä tilanteissa sekä tutustuu mahdollisuuksiin opiskella ja tehdä töitä ruotsin kielellä. Lisäksi tutustutaan pohjoismaiseen ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön.

2.4.5 Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUB15), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUB16), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Viesti ja vaikuta puhuen

- vuorovaikutustilanteet, dialogin rakentaminen
- puhumisen eri piirteet
- aitojen ruotsinkielisten kontaktien monipuolinen tarjoaminen opiskelijalle erilaisissa ympäristöissä

Opintojakson arviointi

Ruotsi, B1-oppimäärän opintojakso 5 arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Tätä opintojaksoa ei voi suorittaa itsenäisesti. Arvioinnin edellytyksenä on, että opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut opintojaksoon kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus päättötodistuksen liitteeksi.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on syventää opiskelijan taitoa tuottaa ruotsin kieltä suullisesti sekä ymmärtää puhuttua ruotsin kieltä. Jaksolla harjoitellaan myös valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Opintojaksolla kerrataan oppimäärän pakollisilla opintojaksoilla käsiteltyjä aihepiirejä, tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Jakssoon sisältyy Opetushallituksen tuottama suullisen kielitaidon koe.

2.4.6 Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB16), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB17), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kestävä elämäntapa

- kestävä kehitys ja elämäntapa erityisesti opiskelijan näkökulmasta
- eettisyys ja vastuullisuus sosiaalisen median käytössä, sananvapaus

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso syventää pakollisten moduulien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

2.4.7 B1-ruotsin kertausjakso, 2 op (RUB17), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- Opintojaksolla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin harjoittelemalla ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Koe on preliminäärityyppinen koe, jossa testataan koko oppimäärän hallintaa.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on ylioppilaskirjoituksiin valmentava, ja siinä harjoitellaan päättökokeen eri osa-alueita. Jaksossa keskitytään kuuntelu- ja luetunymmärtämistehtäviin, harjoitellaan kirjoittamista, sekä kerrataan keskeisiä rakenteita.

2.4.8 B1-ruotsi, 2 op (RUB18), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Opintojaksossa opiskellaan ja kerrataan peruskoulun keskeistä kielioppia, kuten aikamuodot, substantiivin ja adjektiivin taivutus, persoonapronominit ja sanajärjestys. Kurssilla myös kerrataan ja laajennetaan sanavarastoa. Aihepiireinä ovat mm. arki, koulu ja vapaa-aika, asuminen, ihmisten välinen vuorovaikutus.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso sijoittuu perusopetuksen ja lukiokoulutuksen nivelvaiheeseen. Opintojakson tavoitteena on kerrata perusopetuksen keskeisiä aiheita ja valmentautua opiskelemaan lukiokoulutuksen B1-ruotsin kielen oppiainetta.

Opintojakson tavoitteena on kehittää opiskelijan opiskelutaitoja. Opiskelijaa ohjataan asettamaan tavoitteita omille ruotsin kielen opinnoille. Opiskelijaa ohjataan hallitsemaan perusrakenteita suullisessa ja kirjallisessa viestinnässä. Opintojaksossa harjoitellaan rakentavan viestinnän taitoja.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.5 Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Arvioinnissa huomioidaan tuntityöskentely, aktiivisuus ja mahdollinen koe. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Arvioinnin perusteina ovat jatkuva työskentely opintojakson aikana, palautettavat tehtävät sekä loppukoe. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.5.1 Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Luvut ja yhtälöt

- lukujoukot ja peruslaskutoimitukset
- luvun vastaluku, käänteisluku ja itseisarvo
- prosenttilaskenta
- potenssin laskusäännöt (eksponenttina kokonaisluku)
- suoraan ja kääntäen verrannollisuus
- funktio, kuvaajan piirto ja kuvaajan tulkinta
- ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- yhtälöpari
- neliö- ja kuutiojuuri
- potenssifunktio ja potenssiyhtälö (asteluvut 2 ja 3)

2.5.2 Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB2), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB2), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Lausekkeet ja yhtälöt

- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden ratkaiseminen

- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- aritmeettinen lukujono ja summa
- geometrinen lukujono ja summa

2.5.3 Geometria, 2 op (MAB3), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Geometria, 2 op (MAB3), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Geometria

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause ja Pythagoraan lauseen käänteislause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö tasokoordinaatistossa

2.5.4 Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Matemaattisia malleja

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen
- ennusteet ja mallin hyvyys

2.5.5 Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tilastot ja todennäköisyys

- tilastoaineiston havainnollistaminen ja tunnuslukujen määrittäminen
- regression ja korrelaation käsitteet
- havainto ja poikkeava havainto
- ennusteiden tekeminen
- todennäköisyyden käsite
- yhteen- ja kertolaskusääntö
- kombinaatiot ja tuloperiaate
- todennäköisyyslaskennan malleja

2.5.6 Talousmatematiikka, 2 op (MAB6), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Talousmatematiikan alkeet, 1 op (MAB6), pakollinen
- Talousmatematiikka, 1 op (MAB7), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Talousmatematiikan alkeet

- suhteellinen osuus, vertailu, muutoksen laskeminen
- indeksi
- korkokäsite, yksinkertainen korko
- verotus
- valuutat

Talousmatematiikka

- aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat
- korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus
- talletukset ja lainat
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia

2.5.7 Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB7), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB8), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Matemaattinen analyysi

- graafisia ja numeerisia menetelmiä
- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä
- funktion muutosnopeuden määrittäminen ohjelmistojen avulla

2.5.8 Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB8), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB9), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat

- normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet (odotusarvo ja keskihajonta)
- toistokoe
- binomijakauma
- luottamusvälin ja virhemarginaalin käsite

2.5.9 Lyhyen matematiikan kertausjakso, 2 op (MAB9), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- Opintojaksossa tuetaan opiskelijaa valmistautumaan ylioppilaskirjoitusten kokeeseen.

Keskeiset sisällöt

- Jaksossa kerrataan lyhyen matematiikan opintojaksojen keskeiset sisällöt. Harjoitellaan vastaamista yo-kirjoitusten vaatimilla digitaalisilla sovelluksilla.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.5.10 Matematiikka, 2 op (MAB10), valmentava opintojakso, koulukohtainen valinnainen

Keskeiset sisällöt

Opintojaksossa opiskellaan murtoluvut, likiarvot, potenssi, prosenttilaskut, polynomeilla laskeminen, ensimmäisen asteen yhtälö, funktio, tasogeometrian peruskäsitteet ja suorakulmainen kolmio.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso sijoittuu perusopetuksen ja lukiokoulutuksen nivelvaiheeseen. Opintojakson tavoitteena on kerrata perusopetuksen keskeisiä aiheita ja valmentautua opiskelemaan lukiokoulutuksen matematiikan oppiainetta. Opintojaksolla harjoitellaan tietokoneen käyttöä matematiikan opiskelussa ja tutustutaan sähköisen oppimateriaalin toimintaan ja ominaisuuksiin.

Opintojaksossa kerrataan ja syvennetään matematiikan keskeisimpiä taitoja ja matemaattisia perustaitoja. Lisäksi tavoitteena on tutustua tietokoneen hyödyntämiseen matematiikan opiskelussa. Opiskelijaa ohjataan asettamaan tavoitteita omille matematiikan opinnoille.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.6 Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Arvioinnissa huomioidaan tuntityöskentely, aktiivisuus ja mahdollinen koe. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Arvioinnin perusteina ovat jatkuva työskentely opintojakson aikana, palautettavat tehtävät sekä loppukoe. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.6.1 Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Luvut ja yhtälöt

- lukujoukot ja peruslaskutoimitukset
- luvun vastaluku, käänteisluku ja itseisarvo
- prosenttilaskenta
- potenssin laskusäännöt (eksponenttina kokonaisluku)
- suoraan ja kääntäen verrannollisuus
- funktio, kuvaajan piirto ja kuvaajan tulkinta
- ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- yhtälöpari
- neliö- ja kuutiojuuri
- potenssifunktio ja potenssiyhtälö (asteluvut 2 ja 3)

2.6.2 Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Funktiot ja yhtälöt 1

- polynomifunktio ja -yhtälö sekä polynomiepäyhtälö

- 2. asteen yhtälön ratkaisukaava
- polynomien tulo ja binomikaavat (summan neliö, summan ja erotuksen tulo)
- polynomien tekijät
- potenssifunktio ja potenssiyhtälö (eksponenttina positiivinen kokonaisluku)
- rationaalifunktiot ja -yhtälöt
- juurifunktiot ja -yhtälöt

2.6.3 Geometria, 2 op (MAA3), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Geometria, 2 op (MAA3), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Geometria

- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- monikulmioihin liittyvien pituuksien, kulmien ja pinta-alojen laskeminen
- ympyrän ja sen osien ja siihen liittyvien suorien geometriaa
- suoraan lieriöön ja suoraan kartioon sekä palloon liittyvien pituuksien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

2.6.4 Analyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Analyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Analyttinen geometria ja vektorit

- käyrän yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälö
- yhtälöryhmä
- suorien yhdensuuntaisuus ja kohtisuoruus
- itseisarvoyhtälö
- pisteen etäisyys suorasta
- vektoreiden perusominaisuudet
- tason vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku sekä tason vektorin kertominen luvulla
- tason vektoreiden pistetulo, tason vektoreiden välinen kulma

2.6.5 Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Funktiot ja yhtälöt 2

- suunnattu kulma ja radiaani
- yksikköympyrä
- sini- ja kosinifunktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- sini- ja kosiniyhtälöiden ratkaiseminen
- murtopotenssi ja sen yhteys juureen
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmi ja logaritmin laskusäännöt
- logaritmfunktiot ja -yhtälöt

2.6.6 Derivaatta, 3 op (MAA6), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Derivaatta, 3 op (MAA6), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Derivaatta

- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomi- ja rationaalifunktioiden sekä juurifunktion derivaatat
- sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat
- funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta
- funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta
- yhdistetty funktio ja sen derivointi
- funktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

2.6.7 Integraalilaskenta, 2 op (MAA7), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Integraalilaskenta, 2 op (MAA7), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Integraalilaskenta

- integraalifunktio ja tärkeimpien alkeisfunktioiden integrointi
- määrätty integraali
- suorakaidesääntö
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

2.6.8 Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tilastot ja todennäköisyys

- keskiluvut ja keskihajonta
- korrelaatio ja lineaarinen regressio
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- permutaatiot ja kombinaatiot
- todennäköisyyden laskusäännöt
- binomijakauma
- diskreetti todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo

2.6.9 Talousmatematiikka, 1 op (MAA9), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Talousmatematiikka, 1 op (MAA9), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Talousmatematiikka

- aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat
- korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus
- talletukset ja lainat

- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia

2.6.10 3D-geometria, 2 op (MAA10), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- 3D-geometria, 2 op (MAA10), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

3D-geometria

- vektoriesitys kolmiulotteisessa koordinaatistossa
- piste- ja ristitulo
- piste, suora ja taso avaruudessa
- kulma avaruudessa
- yhden muuttujan differentiaali- ja integraalilaskennan sovelluksia avaruusgeometriassa
- kahden muuttujan funktio ja pinta avaruudessa

2.6.11 Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Algoritmit ja lukuteoria

- Algoritmisen ajattelun peruskäsitteet: peräkkäisyys, valinta ja toisto
- vuokaavio
- yksinkertaisten algoritmien, lajittelualgoritmien tai yhtälön numeerisen ratkaisuun liittyvän algoritmin ohjelmointi
- konnektiivit ja totuusarvot
- kokonaislukujen jaollisuus, jakoyhtälö ja kongruenssi
- Eukleideen algoritmi
- aritmetiikan peruslause

2.6.12 Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Analyysi ja jatkuva jakauma

- paloittain määritelty funktio
- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- käänteisfunktio
- funktioiden raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit
- jatkuvat jakaumat, normaalijakauma ja normittaminen

2.6.13 Pitkän matematiikan kertausjakso, 2 op (MAA13), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- Valmistaudutaan matematiikan ylioppilaskirjoituksiin.

Opintojakson keskeiset sisällöt

- Kerrataan pitkän matematiikan opintojaksojen keskeiset sisällöt. Harjoitellaan yo-kirjoitusten tehtäviin vastaamista kirjoitusten vaatimilla digitaalisilla sovelluksilla.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

Matematiikan oppimäärän vaihtaminen

Jos opiskelija haluaa vaihtaa matematiikan oppimäärää pitkästä lyhyeen, suoritettuja opintoja luetaan hyväksi seuraavalla tavalla:

Pitkän oppimäärän moduuli	Lyhyen oppimäärän moduuli
MAA2	MAB2
MAA3	MAB3
MAA6	MAB7
MAA8	MAB5
MAA9	MAB6

Jos opiskelija haluaa siirtyä lyhyestä oppimäärästä pitkään oppimäärään, häneltä voidaan edellyttää täydentäviä opintoja, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän moduuleja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseiset moduulit voidaan lukea hyväksi opiskelijan varsinaisen oppimäärän muiksi valinnaisiksi opinnoiksi.

2.7 Biologia (BI)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.7.1 Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Elämä ja evoluutio

Biologia tieteenä

- elämän tunnuspiirteet ja organisaatiotasot
- biologiset tieteenalat ja tutkimusmenetelmät
- biologiset havainnot, tutkimuskysymykset ja hypoteesien muodostaminen

Evoluutio

- solujen synty ja kehittyminen
- suvullinen ja suvuton lisääntyminen
- muuntelu ja sen perinnölliset perusteet
- luonnonvalinta

- lajiutuminen
- kasvien ja eläinten evoluutio ja avainsopeumat
- ihmisen evoluutio
- evoluution tutkiminen

Eliökunta

- luokittelun periaatteet
- eliökunnan sukupuu ja keskeisimmät taksonit

2.7.2 Ekologian perusteet ja ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 2 op (BI2), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Ekologian perusteet, 1 op (BI2), valinnainen
- Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 1 op (BI3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Ekologian perusteet

- ekosysteemien rakenne ja dynaamisuus
- hiilen, typen ja fosforin kierto ja energian virtaus ekosysteemissä
- populaatioiden ominaisuudet
- sopeutuminen, ekolokerot ja levinneisyys
- lajien väliset suhteet

Luonnon monimuotoisuus

- lajin sisäinen monimuotoisuus, lajien monimuotoisuus, ekosysteemien monimuotoisuus
- monimuotoisuuden merkitys

Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin

Ihmisen aiheuttamat ekosysteemien muutokset ja ympäristöongelmien ratkaisukeinoja

- ilmastonmuutoksen vaikutukset ekosysteemeihin
- happamoituminen
- rehevöityminen
- vierasaineiden vaikutukset ravintoketjuissa
- ihmisen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen

Kestävää tulevaisuutta kohti

- ekosysteemipalveluiden merkitys ja ekologisesti kestävä kehitys
- toiminta kestävästä elämäntavan edistämiseksi ja ympäristön tilaan vaikuttaminen

2.7.3 Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI3), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Solu ja perinnöllisyys

Tumallisen solun rakenne ja toiminta

- solu tutkimuskohteena
- biomolekyylit
- eläin-, kasvi- ja sienisolun
- geenien ilmeneminen ja sen säätely
- fotosynteesi
- soluhengitys, käymisreaktiot

Solujen lisääntyminen

- mitoosi ja solun jakautuminen
- meioosi ja sukusolujen synty

Periytymisen perusteet

- geenimutaatioiden tuottamat uudet alleelit
- mendelistinen periytyminen
- kodominantti periytyminen, polygeeninen periytyminen, sukupuoleen sitoutunut periytyminen, periytymistavan päättelemisen sukupuusta

2.7.4 Ihmisen biologia, 2 op (BI4), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Ihmisen biologia, 2 op (BI5), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Ihmisen biologia

Solu, kudus, elin

- solujen erilaistuminen kantasoluista ja syöpäsolut
- elinten muodostuminen eri kudostyypeistä

Elimistön säätely

- hermoston rakenne ja toiminta
- umpirauhaset ja hormonit

Aineenvaihdunta

- ruoansulatuselimistö
- verenkiertoelimistö
- hengityselimistö
- kuona-aineiden erityys

Liikkuminen

- tuki- ja liikuntaelimistö

Elimistön sopeutuminen ympäristöön

- iho ja lämmönsäätely
- aistit
- puolustusjärjestelmä

Lisääntyminen

- sukuelimet ja sukupuolen kehitys
- hedelmöitys, raskaus ja synnytys

2.7.5 Biotekniikka ja sen sovellukset, 2 op (BI5), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Biotekniikka ja sen sovellukset, 2 op (BI6), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Biotekniikka ja sen sovellukset

Mikrobit

- mikrobien luokittelu

- bakteerien rakenne, muuntelu, antibioottiresistenssi
- virusten rakenne ja lisääntyminen
- mikrobien hyödyntäminen biotekniikassa

DNA:n muokkaus ja tutkiminen geenitekniikalla

- tumallisen ja tumattoman solun perimän ja geenien toiminnan erot
- DNA:n monistaminen, pilkkominen ja palojen erottelu
- DNA:n sisältämän informaation selvittäminen
- geenien siirto- ja muokkausmenetelmät

Biotekniikan keskeiset sovellukset ja merkitys

- perinteinen ja geenitekniikkaan perustuva kasvi- ja eläinjalostus
- lääketieteet
- genomitieto ja sen hyödyntäminen
- DNA-tietoon perustuva yksilön ja lajien tunnistus
- ympäristönsuojelu
- teollisuus

2.7.6 Biologian kertausjakso, 2 op (BI6), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- Opintojakson tavoitteena on opiskelijan valmistaminen biologian ylioppilaskokeeseen.
- Opintojakso sopii myös biologian sisältöjen kertaamiseen esimerkiksi pääsykokeita varten.

Opintojakson keskeiset sisällöt

- Biologian sisältöjen kertaus
- Ylioppilastehtäviin vastaamiseen liittyvät ohjeet ja biologian ylioppilaskokeen erilaiset tehtävätyypit

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.8 Maantiede (GE)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.8.1. Maailma muutoksessa, 2 op (GE1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Maailma muutoksessa, 2 op (GE1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Maailma muutoksessa

Maantiede tieteenalana

- miten maantieteessä tarkastellaan ympäristöä ja maailmaa
- miten maantiedettä hyödynnetään työelämässä ja arjessa
- alueelliset ajankohtaiset uutiset

Ympäristön muutoksia ja niiden ratkaisukeinoja

- ilmastonmuutosten mekanismit
- nykyisen ilmastonmuutoksen syitä ja seurauksia

- kuivuus, aavikoituminen, myrskyt, tulvat
- ympäristön muutoksiin sopeutuminen ja niiden hillintä

Ihmiskunnan muutoksia

- väestön kasvun ja vaurastumisen maailmanlaajuiset ympäristövaikutukset
- puhtaan veden puute, nälkä
- hyvinvoinnin jakautuminen, köyhyys
- pakolaisuus
- kestävän kehityksen sitoumukset

2.8.2 Sininen planeetta, 2 op (GE2), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Sininen planeetta, 2 op (GE2), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Sininen planeetta

Luonnonmaantieteellinen ajattelu

- luonnonmaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- luonnonmaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät

Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä ja vesikehä

- ilmakehän rakenne ja tuulet, muutokset otsonikerroksessa
- veden kiertokulku, sateet ja meriveden liikkeet, ENSO ja NAO
- sää ja sen ennustaminen
- ilmastoalueet

Kivikehä

- maapallon rakenne ja kiviaineksen kierto
- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina
- endogeeniset ja eksogeeniset ilmiöt riskinä, keskeiset riskialueet, ennakointi ja niihin varautuminen

Maannokset ja kasvillisuusalueet

2.8.3 Yhteinen maailma, 2 op (GE3), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Yhteinen maailma, 2 op (GE3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Yhteinen maailma

Ihmismaantieteellinen ajattelu

- ihmismaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- ihmismaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät
- paikkojen kokeminen ja miellekartat

Väestö, asutus ja kulttuurit

- väestörakenne ja väestönmuutokset
- asutuksen sijoittuminen, muuttoliikkeet
- kulttuurien moninaisuus, alueellinen identiteetti ja ihmisoikeuksien toteutuminen, kuten alkuperäiskansojen asema

Kaupungit ja kaupungistuminen

- maankäyttö ja rakennettu ympäristö
- kaupunkiympäristön muutokset ja ekokaupungit

Tuotannon alueelliset piirteet ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- maa-, metsä- ja kalatalous
- kaivannaiset, energialähteet
- teollisuus
- kiertotalous

Liikkuminen, palvelut ja vuorovaikutus

- saavutettavuus, liikenneverkot ja matkailu
- globalisaatio
- innovaatioiden alueellinen leviäminen

2.8.4 Geomedia - tutki, osallistu, vaikuta, 2 op (GE4), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta, 2 op (GE4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta

Maantieteellinen tutkimus

- geomedian käyttö tutkimuksessa; kartografian ja paikkatiedon perusteet, kuvat, videot, diagrammit ja taulukot sekä muut alueellisen tiedon lähteet
- ongelmien asettaminen, tutkimusaineiston hankinta, käsittely, analysointi, tulkinta, arviointi, havainnollistaminen ja esittäminen
- luonnon- ja kulttuurimaisemien tulkinta karttojen, kuvien ja muun geomedian avulla
- geomedian käyttö arjessa, työelämässä ja kestäväns tulevaisuuden edistämisessä

Aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet

- kaavoitus eri aluetasoilla
- osallistumisen keinot

Maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti (opiskelijan valinnan mukaan)

- näkökulma voi olla aluemaantieteellinen tai ilmiöpohjainen, keskeistä aiheen käsittelyssä on alueellisuus sekä ymmärrys ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta
- tutkielma tai muu projekti laaditaan yksin tai ryhmässä

2.9 Fysiikka (FY)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.9.1 Fysiikka luonnontieteenä ja yhteiskunnassa, 2 op (FY1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Fysiikka luonnontieteenä, 1 op (FY1), pakollinen
- Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta, 1 op (FY2), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Fysiikka luonnontieteinä

- suure ja yksikkö sekä SI-järjestelmä
- mittaaminen, tulosten kerääminen, niiden esittäminen graafisesti ja luotettavuuden arviointi
- graafinen malli ja lineaarinen malli
- yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen suunnitteleminen ja toteutus

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: liikeilmiöt, tiheysmittaukset ja putoamiskiihtyvyys.

Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta

Keskeiset sisällöt

- energialajit, energian säilyminen ja muuntuminen
- energian tuotanto, teho, hyötysuhde ja energian siirtäminen
- energiantuotannon vaikutus ympäristöön ja ilmastonmuutokseen

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: kemiallinen energia energialähteenä, kansallinen energiantuotanto ja -kulutus sekä energian käyttö kotitalouksissa.

2.9.2 Energia ja lämpö, 2 op (FY2), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Energia ja lämpö, 2 op (FY3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Energia ja lämpö

- voima vuorovaikutuksen voimakkuuden mittana
- mekaaninen työ
- termodynaaminen systeemi ja tilanmuuttajat
- lämpötila, paine ja hydrostaattinen paine
- energian säilyminen, sisäenergia, energian siirtyminen ja lämpömäärä
- aineen lämpeneminen ja jäähtyminen sekä olomuodon muutokset
- lämpölaajeneminen
- kaasujen tilanmuutokset ja ideaalikaasun tilanyhtälö

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: energiantuotanto, rakentaminen ja energia kotona, ilmastonmuutos sekä lämpövoimakone.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: absoluuttisen nollapisteen määrittäminen (ekstrapolointi), veden ominaishöyrystymislämmön määrittäminen ja Boylen lain todentaminen.

2.9.3 Voima ja liike, 2 op (FY3), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Voima ja liike, 2 op (FY4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Voima ja liike

- tasainen ja tasaisesti kiihtyvä suoraviivainen liike
- kappaleiden vuorovaikutus ja voima sekä Newtonin lait
- voimien yhteisvaikutus, voimakuvio ja liikeyhtälö
- paino ja kitka
- liike-energia, potentiaalienergia ja mekaaninen energia

- mekaanisen energian säilyminen ja mekaniikan energiaperiaate
- liikemäärä, impulssi, liikemäärän säilyminen ja yksiulotteiset törmäykset

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: vesi- ja tuulivoima, liikenne sekä urheilu.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: putoamiskiihtyvyyden määrittäminen, kitkaker-toimen määrittäminen ja kappaleeseen vaikuttavien voimien määrittäminen.

2.9.4 Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY4), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY5), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Jaksollinen liike ja aallot

- momentti ja kappaleen kiertyminen
- tasapaino kiertymisen suhteen yksinkertaisissa tilanteissa
- tasainen ympyräliike ja normaalikiihtyvyys
- gravitaatiolaki ja planetaarinen liike
- jaksollinen liike, jaksonaika, taajuus ja amplitudi
- harmoninen voima ja värähtelyliike sekä harmonisen voiman potentiaalienergia
- mekaanisten aaltojen synty, eteneminen ja heijastuminen
- mekaanisten aaltojen diffraktio ja interferenssi sekä seisovat aallot
- ääni aaltoliikkeenä, äänen intensiteettitaso, äänen ominaisuudet ja eteneminen

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: heiluri, soittimet, akustiikka ja äänentoisto, melun häirtävaikutukset ja kuulon suojaaminen sekä ultraäänikuvaus.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: heilurin heilahdusajan määrittäminen, äänen nopeuden määrittäminen ja äänen taajuusanalyysi.

2.9.5 Sähkö, 2 op (FY5), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Sähkö, 2 op (FY6), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Sähkö

- jännite ja sähkövirta tasavirtapiireissä
- resistanssi ja Ohmin laki
- sähköteho ja Joulen laki
- vastusten kytkennät ja Kirchhoffin lait
- akut ja akun latauspiiri
- Coulombin laki ja homogeeninen sähkökenttä
- potentiaalienergia ja potentiaali homogeenisessa sähkökentässä
- kondensaattori ja kondensaattorin energia
- puolijohteet, diodi ja LED komponentteina virtapiirissä
- sähköturvallisuus: sulake, suojausluokitus ja läpilyöntilujuus

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: yksinkertaiset sähkölaitteet, aurinkokenno tasajännitelähteenä ja sähköenergian varastoiminen.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: mittauksia komponenttien toiminnasta virtapiirissä ja pariston sisäisen resistanssin kokeellinen määrittäminen.

2.9.6 Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY6), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY7), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Sähkömagnetismi ja valo

- ferromagnetismi ja magneettinen dipoli
- magneettinen vuorovaikutus ja magneettikenttä
- varatun hiukkasen liike homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä
- virtajohtimen magneettikenttä ja kahden virtajohtimen välinen voima
- sähkömagneettinen induktio, Lenzin laki ja pyörrevirrat
- generaattori, vaihtovirran synty, muuntaja ja energian siirto sähkövirran avulla
- sähkömagneettinen säteily ja sen spektri sekä mustan kappaleen säteilyn spektri
- valon heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen
- valon interferenssi ja diffraktio
- valon polarisaatio kvalitatiivisesti

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: hiukkaskiihdytin, tuulivoima ja optinen tiedonsiirto.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: magneettivuon tiheyden määrittäminen käämin sisällä, valon heijastumisen ja taittumisen tutkiminen rajapinnassa sekä laserin aallonpituuden määrittäminen hilan avulla.

2.9.7 Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY7), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY8), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Aine, säteily ja kvantittuminen

- energian kvantittuminen aineen ja säteilyn vuorovaikutuksessa
- fotonin sähkömagneettisen säteilykentän kvanttina
- atomin rakenne, atomin elektronien kvanttilat ja aaltomekaanisen atomimallin periaate
- kvantittumiseen perustuva teknologia: laser ja kvanttirakenteet
- atomiytimen rakenne ja muutokset, radioaktiivinen hajoaminen
- ydinreaktiot, massan ja energian ekvivalenssi, ytimen sidosenergia
- ydinvoima, fission ja fuusion
- hajoamislaki
- ionisoivan säteilyn lajit ja biologiset vaikutukset sekä soveltaminen lääketieteessä ja teknologiassa
- hiukkasfysiikan standardimalli
- maailmankaikkeuden kehitys

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa temaattisissa yhteyksissä: säteilyturvallisuus, säteilyn käyttö lääketieteessä, ilmastomuutos ja kasvihuoneilmiö.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeilla: spektrin mittaaminen, spektrin muutoksen tarkastelu fluoresenssi-ilmiössä, mittaukset laser-diodeilla ja moduulin aihepiiriin liittyvät simulaatiot.

2.9.8 Fysiikan kertausjakso, 2 op (FY8), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- Opintojakson tavoitteena kerrata lukion fysiikan sisältöjä oppilaiden tarpeiden mukaan.

Opintojakson keskeiset sisällöt

- Opintojakson sisältö koostuu kaikista lukion fysiikan opintojaksojen sisällöistä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksossa kerrataan kaikkien lukion fysiikan opintojaksojen sisältöjä joustavasti oppilaiden tarpeiden mukaan.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.10 Kemia (KE)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.10.1 Kemia ja minä sekä kestävä tulevaisuus, 2 op (KE1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kemia ja minä, 1 op (KE1), pakollinen
- Kemia ja kestävä tulevaisuus, 1 op (KE2), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kemia ja minä

- arjen aineiden turvallisuuden arviointi ja kemian merkitys omassa elämässä
- kemian merkitys työelämässä ja jatko-opinnoissa
- jaksollinen järjestelmä ja atomin rakenne elektronikuorimallin avulla
- puhtaat aineet, seokset ja erotusmenetelmät
- ainemäärä ja konsentraatio

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: elintarvikkeet ja elintarvikelisiä aineet, hivenaineet ja terveys sekä kuluttajan valinnat.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: seoksen koostumuksen tai pitoisuuden selvittäminen erotusmenetelmiä käyttäen sekä liekkikokeet.

Kemia ja kestävä tulevaisuus

- tutustuminen joihinkin esimerkkeihin kestävä elämäntavan edistämisessä luonnontieteissä
- aineen rakenteen mallien ja yhdisteen kaavan esittäminen
- alkuaineiden ja yhdisteiden vahvat ja heikot sidokset sekä poolisuus
- aineiden ominaisuuksien tutkiminen kokeellisesti ja selittäminen aineen rakenteen avulla

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: vesi ja ilma, alkuaineiden kierto ja riittävyys, elinkaariajattelu ja kiertotalous, vihreä kemia sekä atomi- tai sidosmallien historiallinen kehittyminen.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: aineiden ominaisuuksien tutkiminen ja selittäminen sidosten avulla sekä veden ominaisuuksien tutkiminen.

2.10.2 Molekyylit ja mallit, 2 op (KE2), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Molekyylit ja mallit, 2 op (KE3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Molekyylit ja mallit

- liuoksen valmistus ja laimentaminen sekä standardisuoran sovittaminen pitoisuuden määrittämiseksi
- hiilivetyjen sekä hiilen happi- ja typpiyhdisteiden funktionaaliset ryhmät ja nimeämisen perusteet
- hapettuminen ja pelkistyminen hiilen happiyhdisteissä
- hiilen yhdisteiden rakenteiden mallintaminen ja ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla
- suhdekaavan ja molekyylikaavan selvittäminen laskennallisesti sekä rakenneisomeria
- kvanttimekaaninen atomimalli, hybridisaatio ja stereoisomeria hiiliyhdisteissä
- tutustuminen spektrien antamaan informaatioon aineen rakenteesta

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: arjen ja elinympäristön yksinkertaiset molekyylit, kosmetiikka sekä lääkkeet ja muut fysiologisesti vaikuttavat aineet.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: hiilen yhdisteiden ominaisuuksien tutkiminen, hiilen yhdisteiden tunnistaminen funktionaalisten ryhmien osoitusreaktioilla, liuoksen valmistus ja laimentaminen sekä liuoksen pitoisuuden määrittäminen standardisuoran ja lineaarisen mallin avulla.

2.10.3 Kemiallinen reaktio, 2 op (KE3), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kemiallinen reaktio, 2 op (KE4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kemiallinen reaktio

- reaktioiden tutkiminen kokeellisesti sekä tutkimustulosten käsitteleminen, tulkitseminen ja esittäminen
- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen, reaktiotuotteiden kaavat ja nimet
- saanto ja rajoittava tekijä kemiallisessa reaktiossa
- ideaalikaasun tilanyhtälö ja ainemäärä
- saostumis- ja hajoamisreaktio, palamisreaktio
- protolyysi, neutraloituminen ja titraus analyysimenetelmänä
- additio, eliminaatio, substituutio, kondensaatio ja hydrolyysi hiiliyhdisteissä sekä yleisimpien biomolekyylien muodostuminen
- polymeroitumisreaktiot, polymeerien ominaisuudet, käyttö ja elinkaari

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: saannon merkitys vihreän kemian kannalta, palamistuotteet ja ilmanlaatu, biomolekyylit ravinnossa, polymeerimateriaalit vaatteissa ja arjen käyttöesineissä sekä biotuotetekniikka ja modernit materiaalit.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: reaktion saannon määrittäminen, kaasua muodostavan reaktion havainnointi ja osoitusreaktiot, esterisynteesi ja -hydrolyysi, biomateriaalin valmistaminen sekä muovien ominaisuuksien tutkiminen.

2.10.4 Kemiallinen energia ja kiertotalous, 2 op (KE4), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kemiallinen energia ja kiertotalous, 2 op (KE5), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kemiallinen energia ja kiertotalous

- reaktiossa sitoutuva tai vapautuva energia muodostumisentalpioiden, sidosenergioiden ja Hessin lain avulla
- reaktiosarja- ja seoslaskujen periaatteet
- hapetusluvut ja hapettumis-pelkistymisreaktiot
- metallien ominaisuuksia ja käyttökohteita, valmistus- ja jalostusprosesseja sekä riittävyys ja kierrätettävyys
- sähkökemian keskeiset periaatteet: jännitesarja, normaalipotentiaali, kemiallinen pari, elektrolyysi ja kemiallisen energian varastointi
- luonnontieteelliseen tutkimukseen tutustuminen tai tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: reaktiosarjat teollisuusprosesseissa, kaivannaisteollisuuden merkitys yhteiskunnassa, energian tuotanto, varastointi ja käyttö uusiutuvassa energiataloudessa sekä hybridien energia.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: liukenemis- tai reaktioentalpian määrittäminen kalorimetrissä, hapetus-pelkistytitraus, sähkökemiallisen parin jännitteen mittaaminen, esineen pinnoittaminen elektrolyytisesti, veden hajotus elektrolyysillä sekä polttokennon toiminnan tutkiminen.

2.10.5 Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE5), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE6), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kemiallinen tasapaino

- kemiallisen reaktion nopeus ja siihen vaikuttavat tekijät
- homogeenisen tasapainon kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen käsittely konsentraatioilla, tasapainotilaan vaikuttaminen
- hapot ja emäkset ja niihin liittyvät käsitteet sekä palamistuotteiden reaktiot vedessä
- happo-emästasapainon laskennallinen käsittely
- puskuriliuosten toimintaperiaate sekä elimistön ja luonnon puskurisysteemejä kvalitatiivisella tasolla
- reaktionopeuteen ja tasapainoreaktioihin liittyvien ilmiöiden tutkiminen kokeellisesti sekä ilmiöiden mallintaminen ja analysointi graafisesti tietokonesovelluksella
- tutustuminen kemian tarjoamiin mahdollisuuksiin jonkin terveyteen tai ympäristöön liittyvän ongelman ratkaisemisessa

Moduulin keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavissa yhteyksissä: vesi ja vedenpuhdistus, happamoitumisen ja ilmastonmuutoksen ehkäisy, savukaasujen puhdistus sekä lääkkeen tai jonkin peruskemikaalin tuotantoprosessin tehokkuus ja ympäristövaikutusten arvioiminen.

Keskeisiä sisältöjä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavilla kokeellisilla tutkimuksilla: reaktionopeuden määrittäminen massan muutosta seuraamalla, vahvan ja heikon protolyytin titrauskäyrien laatiminen, tasapainotilaan kuten kompleksimuodostukseen vaikuttaminen sekä puskuriliuoksen valmistaminen ja puskurointikyvyyn tutkiminen.

2.10.6 Kemian kertausjakso, 2 op (KE6), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- Opintojakson tavoitteena on kerrata lukion kemian sisältöjä opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

Opintojakson keskeiset sisällöt

- Opintojakson sisältö koostuu kaikista lukion kemian opintojaksojen sisällöistä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla kerrataan kaikkien lukion kemian opintojaksojen sisältöjä joustavasti oppilaiden tarpeiden mukaan.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.11 Uskonto (UE), Evankelisluterilainen uskonto

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Arvioinnin perustana on loppukoe sekä mahdolliset muut opintojakson aikana tehtävät työt. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.11.1 Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely sekä uskonnon ja tieteen suhde
- maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena
- uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katso-
muksiin liittyviä kysymyksiä
- juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin kulttuuritausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet
- pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
- juutalaisuuden ja islamin oppi, etiikka ja elämäntapa
- juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille

2.11.2 Maailmanlaajuinen kristinusko, 2 op (UE2), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Maailmanlaajuinen kristinusko, 2 op (UE2), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Maailmanlaajuinen kristinusko

- kristinuskon asema ja vuorovaikutus ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa
- uskonnon asema sekä uskonnon ja valtion suhteet Euroopassa
- katolisen, ortodoksisen ja protestanttisen, erityisesti luterilaisen, kristillisyyden synty, erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- karismaattinen kristillisuus ilmiönä
- kristillisperäisten uskontojen pääpiirteet

- ekumenia ja uskontodialogi
- kristinusko ja ympäristökysymykset sekä muita ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja

2.11.3 Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

- hindulainen maailmankuva, elämäntapa ja etiikka, hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet ja eettiset periaatteet
- buddhalainen elämäntapa ja etiikka sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntauksat ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin
- Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan sekä Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuuden keskeiset piirteet sekä uskontojen vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan Japanissa
- Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen vaikutuksia länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodou-sukuisten uskontojen keskeiset piirteet ja levinneisyys
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

2.11.4 Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa

- Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio
- uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset
- uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa, uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina sekä uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa huomioiden uskonnon rooli etnisten ja kielellisten vähemmistöjen elämässä Suomessa
- muinaissuomalaiset uskontoperinteet ja niiden merkitys suomalaisessa kulttuuriperinnössä sekä kristinusko yhteiskunnan ja kulttuurin muokkaajana Suomessa eri aikoina
- uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri nykypäivän Suomessa
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi nykypäivän Suomessa

Osana moduulia voidaan toteuttaa vapaaehtoistyöhön liittyvä projekti tai perehtyä jonkin uskonnollisen yhteisön yhteiskunnalliseen toimintaan.

2.11.5 Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa

- uskontojen ja taiteen vuorovaikutus, uskontojen merkitys taiteen kehityksessä
- uskonnollinen taide ja uskonnon ilmeneminen eri taidemuodoissa
- uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri uskonnon ja sen erityispiirteiden kuvaajana
- uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa
- Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla

2.11.6 Uskonto, tiede ja media, 2 op (UE6), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Uskonto, tiede ja media, 2 op (UE6), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Uskonto, tiede ja media

- uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla: uskontotieteen ja teologian eri tutkimusalat sekä taiteentutkimus, kulttuurintutkimus ja yhteiskuntatieteet
- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- uskontoilmiön käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, uskontojen rooli konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, uskonnot ja ympäristökysymykset, uskonnot ja eettiset kysymykset, uskon-
tokritiikki

Osana moduulia voidaan toteuttaa uskontoon liittyvä mediasisältö, media-analyysi tai pienimuotoinen uskontoon liittyvä tutkimus.

2.12 Elämäkatsomustieto (ET)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Arvioinnin perustana on lopukoe sekä mahdolliset muut opintojakson aikana tehtävät työt. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.12.1 Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Minä ja hyvä elämä

- minuus, elämäkatsomus, maailmankatsomus ja maailmankuva
- hyvän elämän tekijöitä ja olottuuksia: tarpeet, onnellisuus, elämän merkityksellisyys, hyvinvointi ja toimintavalmiudet, erilaisia hyvän elämän malleja
- luonnon- ja ihmistieteellisiä, filosofisia, taiteessa ja populaarikulttuurissa ilmeneviä sekä sekulaareja ja uskonnollisia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita
- yksilöllisyys, elämänvalinnat ja elämänhallinnan keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- ihmisen identiteetti ja sosiaalisuus: yksilöt yhteisöissä, yksityinen ja julkinen, sosiaaliset suhteet, roolit ja normit, ihmisen yhteisöllisen aseman intersektionaalisuus
- ihmisen olemassaolon peruskysymyksiä: ihmissuhteet, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus, opiskelu ja työ, vanheneminen ja kuolema.

2.12.2 Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Minä ja yhteiskunta

- kriittinen ajattelu ja väitteiden järkiperäinen perustelu: ympäröivän todellisuuden jäsentäminen ja sen erilaiset vääristymät
- median ja muiden informaationlähteiden toimintalogiikka; koulun, politiikan, tieteen, taiteen, viihdeteollisuuden sekä kulttuuristen, mukaan lukien uskonnollisten yhteisöjen, vaikutus maailmankuviin ja -katsomuksiin sekä omaan elämänskatsomukseen
- aikalaiskritiikki: yhteiskunnan ja eri alakulttuurien aatteita ja arvoja
- yhteiskunnassa toimimisen ja aktiivisen kansalaisuuden tiedollisia perusteita: yhteiskunnalliset rakenteet, sosiaaliset tosiasiat, modernin länsimaisen yhteiskunnan erityispiirteet, kuten individualismi ja yhteisön ja yhteiskunnan ero, sekä näiden vaikutus yksilön elämään
- taloudellinen ja poliittinen valta Suomessa ja globaalissa markkinataloudessa, yksilön kuluttajana ja kansalaisena tekemien valintojen vaikutukset
- ihmisarvo, ihmisen arvokkuus ja ihmisoikeudet; ihmisoikeusasiakirjat, kuten YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus; ihmisoikeusloukkaukset, kuten holokausti
- globaali oikeudenmukaisuus, kestävä tulevaisuus, ilmastonmuutoksen torjunta sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja Agenda 2030

2.12.3 Kulttuurit, 2 op (ET3), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kulttuurit, 2 op (ET3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kulttuurit

- kulttuurin käsite ja merkitys sekä sen erilaiset luokittelut ja käyttötavat, kulttuuri merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana, erilaisia teorioita kulttuurien kehityksestä ja suhteesta toisiinsa, etnosentrismi ja kulttuurirelativismi
- kulttuuria koskevan tutkimuksen perusteita: tutkittavan ja tutkijan näkökulmat, kenttätyö, etnografia, kysely, haastattelu
- kulttuuriperintö: tapakulttuurin monet muodot, kulttuurinen itseilmaisuus, kulttuurin vaikutus yksilön maailmankuvaan ja elämänskatsomukseen, Unescon maailmanperintöohjelma
- suomalaisen kulttuurin ja identiteettipolitiikan historiallinen rakentuminen, suomalaisuuden monimuotoisuus ja suomalaiset vähemmistökulttuurit
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus sekä monikulttuurisuuden mahdollisuus: monikulttuurisuus ja globaali kulttuuri sekä niiden erilaiset katsomukselliset ja yhteiskunnalliset tulkinnat ja vaikutukset
- etnisyyden, rasismien ja muun syrjinnän sekä keskinäisen kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden historiaa ja nykyä eri kulttuureissa

2.12.4 Katsomukset, 2 op (ET4), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Katsomukset, 2 op (ET4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Katsomukset

- katsomuksellinen käsitteistö; katsomukset perustavina tapoina käsittää maailma ja katsomuksellisten kysymysten luonne
- ihmiskunnan katsomuksellisuuden muotoutuminen: evoluution, kielen ja joustavan yhteistyön merkitys ihmislajin kehityksessä; animismi, teismi, ateismi
- katsomusten historiaa: universaalien katsomusten ja moraalijärjestelmien synty, modernin subjektin ja tieteellisen maailmankuvan synty, edistysusko ja yhteiskunnan osa-alueiden eriytyminen uudenlaisten katsomusten taustana
- poliittisia maailmankatsomuksia, kuten liberalismi, sosialismi ja nationalismi; katsomusten ilmeneminen elämäntavassa, taiteessa, urheilussa sekä suhteessa luontoon ja ympäristöön
- elämänkatsomuksen jäsentäminen katsomushistorian näkökulmasta; oman elämänkatsomuksen taustalla olevat satunnaiset historialliset seikat

2.12.5 Uskonnot ja uskonnottomuus, 2 op (ET5), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Uskonnot ja uskonnottomuus, 2 op (ET5), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Uskonnot ja uskonnottomuus

- keskeisiä uskonnollisten ilmiöiden ymmärtämiseen liittyviä käsitteitä, kuten myytti, pyhä, riitti, symboli ja jumala
- kristinuskon ja islamin sekä buddhalaisuuden ja hindulaisuuden historiallinen ja maantieteellinen levinneisyys, jakautuminen ja peruspiirteet; Itä-Aasian katsomusperinteiden yleiset piirteet
- ateismi, agnostismi, uskonnottomuus ja sekulaarin humanismin maailmankatsomukselliset perusteet
- uskonnon ja uskonnottomuuden näkyminen ja vaikutus arkielämässä, politiikassa ja oikeudenkäytössä: liberaali ja fundamentalistinen uskonnollisuus, tapauskonnollisuus, uudet uskonnolliset liikkeet, sekularisaatio ja julkisen vallan tunnustuksettomuuden periaate

2.12.6 Tulevaisuus, 2 op (ET6), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukiassa)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tulevaisuus, 2 op (ET6), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tulevaisuus

- tulevaisuuden tutkimus, heikot ja vahvat signaalit, tulevaisuustyö; mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia tulevaisuuden skenaarioita
- tieteellis-teknologinen vallankumous ja teknologian kehittyminen, erityisesti digitalisaatio, koneoppiminen, tekoäly ja robotiikka, sekä niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin
- tieteellis-teknologinen vallankumous ja teknologian kehittyminen, erityisesti digitalisaatio, koneoppiminen, tekoäly ja robotiikka, sekä niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin
- yhteiskunnan, talouden rakenteiden ja työn muutos: esimerkiksi robotiikka, eriarvoistuminen, muutokset työn ja varallisuuden jaossa

- globaalisti vaikuttavat ekologiset muutokset: ilmastonmuutos, massasukupuutot, diversiteetin heikkeneminen, kansainvaellukset
- yksilön valinnat ja yhteistyö paremman tulevaisuuden puolesta; tekninen kehitys hyvän elämän mahdollistajana
- erilaisia fiktiivisiä tulevaisuuden kertomuksia ja niiden kritiikkejä, dystopiat ja utopiat

2.13 Historia (HI)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan osallistumisen aktiivisuus (lähiopetus), jakson aikana laaditut tehtävät ja/tai loppukoe. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.13.1 Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Ihminen, ympäristö ja historia

Historia tieteenalana

- historian kehityslinjien hahmottaminen ja sitominen aikaan
- historian tutkimusmenetelmät ja lähteiden käyttö

Maatalous luomassa pohjaa yhteiskuntien kehitykselle

- ihminen ympäristön muokkaajana eri aikoina
- maanviljely, työnjako ja kulttuurin synty
- väestönkasvu, yhteiskuntien ja valtioiden muodostuminen
- rahatalouden ja kaupan kehitys

Maailmankaupan synty ja vuorovaikutuksen lisääntyminen

- eurooppalaiset tutkivat ja valloittavat maailmaa
- kansainvälisen kaupan monipuolistuminen ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön

Teollistuminen muuttaa ihmisen ja luonnon suhdetta

- teollistumisen edellytykset ja vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön
- väestökehitys ja muuttoliikkeet
- jälkiteollinen yhteiskunta ja globaali talous

2.13.2 Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI2), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI3), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Itsenäisen Suomen historia

Suomalaisen yhteiskunnan juuret

- Ruotsin ajan perintö ja autonomian merkitys Suomen ja suomalaisuuden rakentamisessa
- demografiset muutokset ja väestön moninaisuus
- suomalaisen yhteiskunnan modernisoituminen

Itsenäistyvä Suomi osana Eurooppaa

- itsenäistymisprosessi, sisällissota ja sen kansainvälinen konteksti
- eheyttämisen aika ja demokratian kriisi
- Suomi kansainvälisten kulttuurivirtausten osana

Suomi kansainvälisissä konflikteissa

- Suomi toisessa maailmansodassa
- kylmän sodan vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan ja politiikkaan

Kohti nykyistä Suomea

- yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset ja hyvinvointivaltio
- kulttuuri, tiede ja osaaminen
- kulttuurisesti monimuotoistuva Suomi kansainvälisen yhteisön jäsenenä

2.13.3 Kansainvälisen järjestelmän muotoutuminen, kehitys ja nykytila, 4 op (HI3), valinnainen

Opintojaksoon liittyvät oppiaineet

- Historia
- Yhteiskuntaoppi

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kansainväliset suhteet, 2 op (HI2), valinnainen
- Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kansainväliset suhteet

Kansainvälisen politiikan perusteet

- kansainvälinen politiikka tutkimuskohteena ja keskeiset käsitteet
- poliittiset ideologiat ja niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kansainvälisiin suhteisiin

Eurooppakeskeinen kansainvälinen järjestelmä

- imperialismi politiikan, talouden ja kulttuurin ilmiönä
- maailmansotien syyt ja seuraukset
- demokratian ja totalitarismin vastakkainasettelu
- ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat

Kaksinapaisesta moninapaiseen maailmaan

- kylmän sodan supervaltakilpailu ja sen päättyminen
- dekolonisaation merkitys ja vaikutukset
- maailmanpolitiikka ja muuttuva vallan tasapaino

Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma

Globaalit haasteet, globalisaatio ja verkottuminen

- ympäristö, ilmastonmuutos, väestö ja kestävä tulevaisuus
- kansainvälisen yhteistyön toimijat ja mahdollisuudet
- Suomi ja Pohjoismaat osana globaaleja verkostoja
- kansalaisuus ja vaikuttaminen Euroopassa ja globaalisti

Eurooppalaisuus ja Euroopan yhdentymisen

- eurooppalainen identiteetti, arvot ja yhteiskuntien moninaisuus
- Suomi osana EU:n päätöksentekoa
- EU:n talous- ja aluepolitiikka
- EU globaalina toimijana

Turvallisuus muuttuvassa toimintaympäristössä

- paikallinen ja kansallinen turvallisuus
- Suomen ja EU:n turvallisuuspolitiikka
- muuttuvat turvallisuushat ja niiden ratkaisumahdollisuudet

2.13.4 Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI4), valinnainen

Huomioitavaa

- Mikäli opiskelija haluaa syventää opintojakson sisältöjen hallintaa, suositellaan oheen yleisen taidehistorian (HI7) opintojakson opiskelua.

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Eurooppalainen ihminen

Eurooppalainen kulttuuri ja maailmankuvan rakentuminen

- tiede, taide, uskonto ja media maailmankuvan muokkaajana ja välittäjänä

Eurooppalaisen kulttuurin juuret

- antiikin kulttuurien yleispiirteet
- demokratian ja tieteellisen ajattelun synty
- keskiajan kulttuuri ja kulttuuripiirien vuorovaikutus

Yksilöllisen ajattelun ja tieteellisen maailmankuvan kehittyminen

- tieteen ja taiteen kehitys uuden ajan alussa
- reformaatio ja tiedon vallankumous
- valistus, ihmisoikeuksien ja tasa-arvoajattelun syntyminen
- 1800-luvun aatteet sekä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset

Kohti nykyaikaa

- taide, populaarikulttuuri ja kulttuurin globalisoituminen
- tiede uskonnollisen maailmankuvan haastajana, edistysusko ja uhkakuvat
- demokratian ja tasa-arvoajattelun leviäminen sekä niiden vastavoimat
- tiedon määrän kasvu ja kulttuurin pirstaloituminen
- sukupuoliroolien murros

2.13.5 Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI5), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI5), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Ruotsin itämaasta Suomeksi

Suomen alue esihistoriallisella ajalla

- tutkimusmenetelmät ja lähteet
- käsitykset Suomen väestöryhmien alkuperästä

Keskiaika

- Itämeren alueen valtiollinen kehittyminen
- kirkollisen ja maallisen vallan muotoutuminen
- yhteiskunta, elinkeinot, elämäntapa ja kulttuuri

Uusi aika

- reformaatio ja vahvistuva hallitusvalta

- Ruotsin suurvaltapyrkimysten vaikutus Suomeen
- elämäntapa sääty- ja maatalousyhteiskunnassa
- Suomen aseman muutos ja uudistukset Ruotsin ajan lopulla

Suomi osana Venäjää

- Suomen liittäminen Venäjään ja autonomian synty
- suomalaisen identiteetin luominen, sivistys, tiede ja taide

Opintojakson arviointi

2.13.6 Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI6), valinnainen

Huomioitavaa

- Opintojakso toteutetaan vuorovuosina siten, että joka toinen vuosi tarjotaan Lähi-idän ja joka toinen vuosi Kiinan kulttuuriin keskittyvä sisältö.

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI6), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Maailman kulttuurit kohtaavat

Kulttuurintutkimuksen perusteet ja käsitteet

- kulttuurit ja niiden vuorovaikutus

Moduulissa tarkasteltaviksi kohteiksi valitaan kaksi tai useampia kulttuureja seuraavilta alueilta:

- Aasian kulttuurit
- Afrikan kulttuurit
- arktiset kulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Latinalaisen Amerikan kulttuurit
- Lähi-idän kulttuurit
- Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit.

2.13.7 Yleinen taidehistoria, 2 op (HI7), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- opiskelija saa yleiskuvan eurooppalaisen kuvataiteen kehityksestä, muutoksesta ja olemuksesta

Opintojakson keskeiset sisällöt

- länsimaisen kuvataiteen kehitys tyylikausittain
- keskeiset teokset ja tekijät
- eurooppalainen kulttuuriperintö

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.13.8 Suomen taidehistoria, 2 op (HI8), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- tavoitteena on auttaa opiskelijaa saamaan kokonaiskuva suomalaisesta visuaalisesta kulttuurista

Opintojakson keskeiset sisällöt

- tutustutaan Suomen kuvataiteen - maalaus-, veisto- ja rakennustaiteen - kehitykseen esihistoriasta 1900-luvulle

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.13.9 Historian kertausjakso, 1 op (HI9), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- jakson tavoitteena on valmentaa opiskelijoita historian yo-kokeeseen
- tarpeen mukaan jakson aikana voidaan paneutua myös historia-alan pääsykokeisiin valmistautumiseen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- opintojaksossa kerrataan historian lukio-opintojen sisältöjä joustavasti opiskelijoiden tarpeet ja toiveet huomioiden
- jaksossa tutustutaan erilaisiin historian yo-kokeen tehtävätyyppeihin ja harjoitellaan niihin vastaamista
- jakson aikana käydään läpi hyvän historian esseevastauksen tunnuspiirteet

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

2.14 Yhteiskuntaoppi (YH)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan osallistumisen aktiivisuus (lähiopetus), jakson aikana laaditut tehtävät ja/tai loppukoe. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.14.1 Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Suomalainen yhteiskunta

Suomen yhteiskunnan rakenne

- Suomen väestön demografinen ja sosiaalinen rakenne
- väestörakenteen muutoksiin vaikuttavat tekijät

Demokratia ja oikeusvaltio

- ihmisoikeudet, kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet
- oikeuslaitos sekä tuomio- ja järjestysvalta

Hyvinvointi ja tasa-arvo

- yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus
- pohjoismaisen hyvinvointivaltion tehtävät, edut ja haasteet

Valta, osallistuminen ja vaikuttaminen

- yhteiskunnallisen vallankäytön muodot, demokraattinen päätöksenteko ja suomalainen sopimusyhteiskunta
- kansalaisen vaikuttamiskeinot ja aktiivisen kansalaisuuden merkitys
- Suomen paikallinen ja valtiollinen päätöksentekojärjestelmä
- median muuttuva merkitys ja mediavaikuttaminen

2.14.2 Taloustieto, 2 op (YH2), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Taloustieto, 2 op (YH2), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Taloustieto

Kansantalous ja sen toimijat

- talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon luonne ja muodostuminen
- kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien, yritysten ja kansantalouden vuorovaikutus
- oman talouden hoito: säästäminen, kuluttaminen ja velkaantuminen

Markkinat, suhdanteet ja talouselämä

- vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus markkinoilla
- työ, yrittäjyys ja yritykset
- Suomi globaalin talouden osana
- rahoitusmarkkinat, säästäminen, sijoittaminen ja riskien hallinta
- talouden häiriöt, suhdannevaihtelut, niiden taustat ja seuraukset

Talouspolitiikka

- kestävän talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat
- julkinen talous ja sen tasapaino
- talouspolitiikan toimijat, keinot ja haasteet

2.14.3 Kansainvälisen järjestelmän muotoutuminen, kehitys ja nykytila 4 op (HI3), valinnainen

Opintojaksoon liittyvät oppiaineet

- Historia
- Yhteiskuntaoppi

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kansainväliset suhteet, 2 op (HI2), valinnainen
- Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kansainväliset suhteet

Kansainvälisen politiikan perusteet

- kansainvälinen politiikka tutkimuskohteena ja keskeiset käsitteet
- poliittiset ideologiat ja niiden vaikutus yhteiskuntiin ja kansainvälisiin suhteisiin

Eurooppakeskeinen kansainvälinen järjestelmä

- imperialismi politiikan, talouden ja kulttuurin ilmiönä
- maailmansotien syyt ja seuraukset
- demokratian ja totalitarismin vastakkainasettelu
- ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat

Kaksinapaisesta moninapaiseen maailmaan

- kylmän sodan supervaltakilpailu ja sen päättyminen
- dekolonisaation merkitys ja vaikutukset
- maailmanpolitiikka ja muuttuva vallan tasapaino

Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma

Globaalit haasteet, globalisaatio ja verkottuminen

- ympäristö, ilmastonmuutos, väestö ja kestävä tulevaisuus
- kansainvälisen yhteistyön toimijat ja mahdollisuudet
- Suomi ja Pohjoismaat osana globaaleja verkostoja
- kansalaisuus ja vaikuttaminen Euroopassa ja globaalisti

Eurooppalaisuus ja Euroopan yhdentymisen

- eurooppalainen identiteetti, arvot ja yhteiskuntien moninaisuus
- Suomi osana EU:n päätöksentekoa
- EU:n talous- ja aluepolitiikka
- EU globaalina toimijana

Turvallisuus muuttuvassa toimintaympäristössä

- paikallinen ja kansallinen turvallisuus
- Suomen ja EU:n turvallisuuspolitiikka
- muuttuvat turvallisuusuhat ja niiden ratkaisumahdollisuudet

Opintojakson arviointi

Opintojakson arviointiin vaikuttaa opiskelijan osallistumisen aktiivisuus sekä jakson aikana laadittavat kirjalliset harjoitustyöt ja/tai koe. Yhteinen historian opintojakso 3 ja yhteiskuntaopin opintojakso 3 arvioidaan opintojakson päätyttyä numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan osallistumisen aktiivisuus (lähiopetus), jakson aikana laadittavat tehtävät ja loppukoe. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.14.4 Lakitieto, 2 op (YH4), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Lakitieto, 2 op (YH4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Lakitieto

Oikeusjärjestyksen perusteet

- juridiikan peruskäsitteet ja perusoikeudet
- oikeudellisen tiedon lähteet ja niiden käyttö
- oikeus ja oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena ilmiönä
- oikeusjärjestys ja tuomioistuinlaitos

Kansalaisten yleisimpien oikeustoimien perusteet seuraavilla alueilla

- sopimus- ja vahingonkorvausoikeus
- perhe- ja jäämistöoikeus
- varallisuusoikeus
- tekijänoikeudet ja kuluttajaoikeus
- työoikeus
- asumiseen liittyvä sopimusoikeus
- hallinto-oikeus ja hyvä hallintotapa
- prosessi- ja rikosoikeus
- ympäristöoikeus

2.14.5 Yhteiskuntaopin kertausjakso, 1 op (YH5), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- tavoitteena on, että opiskelija saa tietoa ja valmennusta yhteiskuntaopin yo-kirjoituksia varten
- tarpeen mukaan tavoitteena voi olla myös valmentautuminen jonkin yhteiskunnallisen alan pääsykokeeseen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- kerrataan yhteiskuntaopin opintojaksojen keskeisiä sisältöjä opiskelijoiden tarpeet ja toiveet huomioiden
- tutustutaan yo-kokeen erilaisiin tehtävätyyppeihin
- perehdytään hyvän yhteiskuntaopin vastauksen tunnuspiirteisiin

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan osallistumisen aktiivisuus (lähiopetus), jakson aikana laaditut tehtävät ja/tai loppukoe (preliminäärikoe).

2.15 Filosofia (FI)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Arvioinnin perustana on loppukoe sekä mahdolliset muut jakson aikana tehtävät työt. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

2.15.1 Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1), pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1), pakollinen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Johdatus filosofiseen ajatteluun

- mitä filosofia on, filosofinen kysymyksenasettelu sekä ajattelu filosofian perinteessä ja ajankohtaisissa aiheissa
- johdonmukaisen argumentaation ja pätevän päättelyn perusteet sekä niiden harjoittelu suullisesti ja kirjallisesti, muun muassa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin sovellettuna
- keskeisiä filosofisia peruskysymyksiä ja -erotteluja: henki ja aine, vapaus ja välttämättömyys, käsitteellinen ja empiirinen, objektiivinen ja subjektiivinen
- tiedon ja informaation, arkitiedon ja tieteellisen tiedon sekä tieteen ja pseudotieteen ero
- tiedon ja argumentaation luonne eri tiedonalloilla: miten väitteitä muodostetaan, koetellaan ja perustellaan joissain lukion oppiaineissa

2.15.2 Etiikka, 2 op (FI2), valinnainen

Järjestetään Lahden yhteiskoulu lukiossa (päivälukio)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Etiikka, 2 op (FI2), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Etiikka

- moraalien luonne normijärjestelmänä; moraalien, lakien ja tapojen ero; moraalinen objektivismi, relativismi, subjektivismi
- moraalitarkasteleva normatiivinen ja soveltava etiikka; hyveet, seuraukset, oikeudet ja velvollisuudet
- filosofisia teorioita elämän hyvyydestä ja merkityksellisyydestä sekä hyvästä elämäntavasta

- etiikka ja yksilön moraaliset ratkaisut: ihmissuhteet ja elämänvalinnat
- ympäristöä ja luontoa koskevia eettisiä kysymyksiä, kuten ilmastonmuutos ja eläinten oikeudet
- etiikka ja yhteiskunta: ihmis- ja perusoikeudet

2.15.3 Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3), valinnainen Järjestetään Lahden yhteiskoulu lukiossa (päivälukio)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Yhteiskuntafilosofia

- yhteiskuntajärjestyksen oikeuttaminen, yhteiskuntasopimusteoria
- vallan, vapauden, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden eri muodot
- ihmisoikeudet, kansalaisoikeudet ja oikeusvaltio; demokratia ja yhteisöllisyys yhteiskunnallisina arvoina
- poliittiset ihanteet: liberalismi, sosialismi, anarkismi, konservatismi, nationalismi; yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat
- hyvinvoinnin ja talouden suhde; tulo-, varallisuus- ja hyvinvointierojen oikeuttaminen; hyvinvointivaltio
- ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä: ympäristöongelmat, kulttuurien kohtaaminen, teknologian ja tekoälyn vaikutukset, sukupuoli ja valta, eriarvoistavien rakenteiden tunnistaminen ja kritiikki

2.15.4 Tieto, tiede ja todellisuus, 2 op (FI4), valinnainen Järjestetään Lahden yhteiskoulu lukiossa (päivälukio)

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Totuus, 2 op (FI4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Totuus

- kieli, merkitys ja totuus
- totuuden luonne ja totuusteoria; totuuden lähestyminen; välttämätön ja kontingentti totuus
- todellisuuden ja tietoisuuden luonne; realismi ja antirealismi
- tiedon lähteet, tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen, tiedon suhde varmuuteen
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja menetelmiä sekä tieteellinen päättely; tieteen etiikka
- tieteen menetelmien ja teorioiden luotettavuus ja suhde todellisuuteen
- selittäminen, ennustaminen, ymmärtäminen ja tulkinta erilaisissa tieteissä

3 VALINNAISET AINEET

3.1 Vieras kieli, englantia, B3-oppimäärä (ENB3)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

3.1.1 Perustason alkeet: Minä opiskellessa englantia, 2 op (ENB31), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 1 (VKB31)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- rutiininomaiset viestintätilanteet
- keskeisimmät viestintästrategiat
- tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset

Opintojakson vapaa kuvaus

Tämän opintojakson tehtävänä on motivoida opiskelijaa pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen kielenopiskeluun sekä vahvistaa opiskelijan mielenkiintoa uutta kieltä ja kulttuureja kohtaan. Opintojakson aikana tutustutaan toisiimme sekä uuteen kieleen ja kielialueeseen.

3.1.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa englanniksi 2 op (ENB32), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 2 (VKB32)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- oman lähipiirin ja arjen kuvailu
- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa
- tavanomaiset asiointitilanteet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa vuorovaikutustilanteissa ja hyödyntämään kieltä väylänä omien mielenkiinnon kohteiden pariin, myös maailmankuvan laajentamiseksi. Opintojakson aikana opitaan kuvailemaan omaa lähipiiriä ja arkea sekä toimimaan tavanomaisissa asiointitilanteissa kohdekielellä.

3.1.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa 2 op (ENB33), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 3 (VKB33)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet
- vapaa-ajan vietto ja harrastukset
- koulu

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa muodostamaan kokonaisnäkemys perustason alkeisvaiheesta ja edistymisestä kohdekielen opinnoissa. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa kohdekielellä, tavanomaiset asiointitilanteet, vapaa-ajan vietto ja harrastukset sekä koulu.

3.1.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria 2 op (ENB34), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 1 (VKB34)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit
- Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta
- arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa hyödyntämään kohdekieltä tiedonhankinnan välineenä. Opintojakson aikana vahvistetaan opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksia ja rohkaistaan opiskelijaa toimimaan oman kulttuurinsa lähettäläänä. Keskeiset sisällöt ovat kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit, Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta, arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailu.

3.1.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa 2 op (ENB35), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 2 (VKB35)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on tarjota opiskelijalle välineitä ilmaista kohdekielellä tuntemuksiaan ja mielipiteitään.

3.1.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille 2 op (ENB36), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 3 (VKB36)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- eri kulttuuriaihteita kieli- ja kulttuurialueelta
- ajankohtaiset kulttuuriaiheet
- luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelija kielialueen kulttuurisesti ja historiallisesti keskeisten aiheiden pariin. Opintojakson aikana rohkaistaan opiskelijaa käyttämään kohdekieltä itselle kiinnostavia kulttuuriaihteita tutkiessa. Keskeisiä sisältöjä opintojaksossa ovat eri kulttuuriaiheet kieli- ja kulttuurialueelta, ajankohtaiset kulttuuriaiheet sekä luova toiminta.

3.1.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus 2 op (ENB37), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 4 (VKB37)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä
- tulevaisuudensuunnitelmat

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on vahvistaa opiskelijan itsetuntoa kielenkäyttäjänä tarjoamalla mahdollisuuksia pohtia ja harjoitella kieltä erilaisissa jatko-opintoihin ja työelämään liittyvissä tilanteissa. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä sekä tulevaisuudensuunnitelmat.

3.1.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme 2 op (ENB38), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 5 (VKB38)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- ajankohtaiset aiheet
- kohdekieliset mediat
- lähdekritiikki

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa lukemaan ja tulkitsemaan oman kielitaitonsa mukaisesti eri tasoisia ja pituisia tekstejä. Opintojakson aikana vahvistetaan tekstien tulkitsemiseen tarvittavia strategioita ja syvennetään taitoa tuottaa kieltä vuorovaikutustilanteen edellyttämällä tavalla ottaen huomioon viestin vastaanottaja. Keskeisinä sisältöinä ovat ajankohtaiset aiheet ja kohdekieliset mediat sekä lähdekritiikki.

3.2 Vieras kieli, espanja, B3-oppimäärä (EAB3)

Järjestetään joko Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukio) tai aikuislukiossa.

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

3.2.1 Perustason alkeet 1: Minä opiskelemassa espanjaa, 2 op (EAB31), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 1 (VKB31)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- rutiininomaiset viestintätilanteet
- keskeisimmät viestintästrategiat
- tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset

Opintojakson vapaa kuvaus

Tämän opintojakson tehtävänä on motivoida opiskelijaa pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen kielenopiskeluun sekä vahvistaa opiskelijan mielenkiintoa uutta kieltä ja kulttuureja kohtaan. Opintojakson aikana tutustutaan toisiimme sekä uuteen kieleen ja kielialueeseen.

3.2.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa espanjaksi, 2 op (EAB32), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 2 (VKB32)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- oman lähipiirin ja arjen kuvailu
- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa
- tavanomaiset asiointitilanteet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa vuorovaikutustilanteissa ja hyödyntämään kieltä väylänä omien mielenkiinnon kohteiden pariin, myös maailmankuvan laajentamiseksi. Opintojakson aikana opitaan kuvailemaan omaa lähipiiriä ja arkea sekä toimimaan tavanomaisissa asiointitilanteissa kohdekielellä.

3.2.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (EAB33), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 3 (VKB33)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet
- vapaa-ajan vietto ja harrastukset
- koulu

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa muodostamaan kokonaisnäkemys perustason alkeisvaiheesta ja edistymisestä kohdekielen opinnoissa. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa kohdekielellä, tavanomaiset asiointitilanteet, vapaa-ajan vietto ja harrastukset sekä koulu.

3.2.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria, 2 op (EAB34), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 1 (VKB34)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit
- Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta
- arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa hyödyntämään kohdekieltä tiedonhankinnan välineenä. Opintojakson aikana vahvistetaan opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksia ja rohkaistaan opiskelijaa toimimaan oman kulttuurinsa lähettiläänä. Keskeiset sisällöt ovat kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit, Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta, arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailu.

3.2.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (EAB35), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 2 (VKB35)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

Opintojakson vapaa kuvaus

B3-espanjan opintojakson 5 tehtävänä on tarjota opiskelijalle välineitä ilmaista kohdekielellä tuntemuksiaan ja mielenkiintoaan. Opintojakson aikana harjoitellaan vuorovaikutuksen ylläpitoa ja aktiivisen kuuntelun taitoa. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat hyvinvointi ja terveys sekä eri elämänvaiheet.

3.2.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille, 2 op (EAB36), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 3 (VKB36)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- eri kulttuurialueita kieli- ja kulttuurialueelta
- ajankohtaiset kulttuurialueet
- luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelija kielialueen kulttuurisesti ja historiallisesti keskeisten aiheiden pariin. Opintojakson aikana rohkaistaan opiskelijaa käyttämään kohdekieltä itselle kiinnostavia kulttuurialueita tutkiessa. Keskeisiä sisältöjä opintojaksossa ovat eri kulttuurialueet kieli- ja kulttuurialueelta, ajankohtaiset kulttuurialueet sekä luova toiminta.

3.2.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus, 2 op (EAB37), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 4 (VKB37)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä
- tulevaisuudensuunnitelmat

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on vahvistaa opiskelijan itsetuntoa kielenkäyttäjänä tarjoamalla mahdollisuuksia pohtia ja harjoitella kieltä erilaisissa jatko-opintoihin ja työelämään liittyvissä tilanteissa. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä sekä tulevaisuudensuunnitelmat.

3.2.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme, 2 op (EAB38), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 5 (VKB38)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- ajankohtaiset aiheet
- kohdekieliset mediat
- lähdekritiikki

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa lukemaan ja tulkitsemaan oman kielitaitonsa mukaisesti eri tasoisia ja pituisia tekstejä. Opintojakson aikana vahvistetaan tekstien tulkitsemiseen tarvittavia strategioita ja syvennetään taitoa tuottaa kieltä vuorovaikutustilanteen edellyttämällä tavalla ottaen huomioon viestin vastaanottaja. Keskeisinä sisältöinä ovat ajankohtaiset aiheet ja kohdekieliset mediat sekä lähdekritiikki.

3.3 Vieras kieli, italia, B3-oppimäärä (IAB3)

Järjestetään Lahden yhteiskoulun aikuislukiossa.

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

3.2.1 Perustason alkeet 1: Minä opiskelemassa italiaa, 2 op (IAB31), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 1 (VKB31)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- rutiininomaiset viestintätilanteet
- keskeisimmät viestintästrategiat
- tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset

Opintojakson vapaa kuvaus

Tämän opintojakson tehtävänä on motivoida opiskelijaa pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen kielenopiskeluun sekä vahvistaa opiskelijan mielenkiintoa uutta kieltä ja kulttuureja kohtaan. Opintojakson aikana tutustutaan toisiimme sekä uuteen kieleen ja kielialueeseen.

3.2.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa italiaksi, 2 op (IAB32), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 2 (VKB32)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- oman lähipiirin ja arjen kuvailu
- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa
- tavanomaiset asiointitilanteet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa vuorovaikutustilanteissa ja hyödyntämään kieltä väylänä omien mielenkiinnon kohteiden pariin, myös maailmankuvan laajentamiseksi. Opintojakson aikana opitaan kuvailemaan omaa lähipiiriä ja arkea sekä toimimaan tavanomaisissa asiointitilanteissa kohdekielellä.

3.2.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (IAB33), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 3 (VKB33)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet
- vapaa-ajan vietto ja harrastukset
- koulu

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa muodostamaan kokonaisnäkemys perustason alkeisvaiheesta ja edistymisestä kohdekielen opinnoissa. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa kohdekielellä, tavanomaiset asiointitilanteet, vapaa-ajan vietto ja harrastukset sekä koulu.

3.3 Vieras kieli, saksa, B3-oppimäärä (SAB3)

Järjestetään joko Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukio) tai aikuislukiossa.

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

3.3.1 Perustason alkeet: Minä opiskelemassa saksaa, 2 op (SAB31), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 1 (VKB31)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- rutiininomaiset viestintätilanteet
- keskeisimmät viestintästrategiat
- tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset

Opintojakson vapaa kuvaus

Tämän opintojakson tehtävänä on motivoida opiskelijaa pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen kielenopiskeluun sekä vahvistaa opiskelijan mielenkiintoa uutta kieltä ja kulttuureja kohtaan. Opintojakson aikana tutustutaan toisiimme sekä uuteen kieleen ja kielialueeseen.

3.3.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa saksaksi, 2 op (SAB32), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 2 (VKB32)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- oman lähipiirin ja arjen kuvailu

- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa
- tavanomaiset asiointitilanteet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa vuorovaikutustilanteissa ja hyödyntämään kieltä väylänä omien mielenkiinnon kohteiden pariin, myös maailmankuvan laajentamiseksi. Opintojakson aikana opitaan kuvailemaan omaa lähipiiriä ja arkea sekä toimimaan tavanomaisissa asiointitilanteissa kohdekielellä.

3.3.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (SAB33), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 3 (VKB33)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet
- vapaa-ajan vietto ja harrastukset
- koulu

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa muodostamaan kokonaisnäkemys perustason alkeisvaiheesta ja edistymisestä kohdekielen opinnoissa. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa kohdekielellä, tavanomaiset asiointitilanteet, vapaa-ajan vietto ja harrastukset sekä koulu.

3.3.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria, 2 op (SAB34), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 1 (VKB34)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit
- Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta
- arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelijaa hyödyntämään kohdekieltä tiedonhankinnan välineenä. Opintojakson aikana vahvistetaan opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksia ja rohkaistaan opiskelijaa toimimaan oman kulttuurinsa lähettiläänä. Keskeiset sisällöt ovat kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit, Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta, arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailu.

3.3.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB35), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 2 (VKB35)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on tarjota opiskelijalle välineitä ilmaista kohdekielellä tuntemuksiaan ja mielipiteitään. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista.

3.3.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille, 2 op (SAB36), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 3 (VKB36)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta
- ajankohtaiset kulttuuriaiheet
- luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on ohjata opiskelija kielialueen kulttuurisesti ja historiallisesti keskeisten aiheiden pariin. Opintojakson aikana rohkaistaan opiskelijaa käyttämään kohdekieltä itselle kiinnostavia kulttuuriaiheita tutkiessa. Keskeisiä sisältöjä opintojaksossa ovat eri kulttuuriaiheet kieli- ja kulttuurialueelta, ajankohtaiset kulttuuriaiheet sekä luova toiminta.

3.3.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus, 2 op (SAB37), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 4 (VKB37)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä
- tulevaisuudensuunnitelmat

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on vahvistaa opiskelijan itsetuntoa kielenkäyttäjänä tarjoamalla mahdollisuuksia pohtia ja harjoitella kieltä erilaisissa jatko-opintoihin ja työelämään liittyvissä tilanteissa. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä sekä tulevaisuudensuunnitelmat.

3.3.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme, 2 op (SAB38), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 5 (VKB38)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- ajankohtaiset aiheet
- kohdekieliset mediat
- lähdekritiikki

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tehtävänä on rohkaista opiskelijaa lukemaan ja tulkitsemaan oman kielitaitonsa mukaisesti eri tasoisia ja pituisia tekstejä. Opintojakson aikana vahvistetaan tekstien tulkitsemiseen tarvittavia strategioita ja syvennetään taitoa tuottaa kieltä vuorovaikutustilanteen edellyttämällä tavalla ottaen huomioon viestin vastaanottaja. Keskeisinä sisältöinä ovat ajankohtaiset aiheet ja kohdekieliset mediat sekä lähdekritiikki.

3.4 Vieras kieli, venäjä, B3-oppimäärä (VEB3)

Järjestetään joko Lahden yhteiskoulun lukiossa (päivälukio) tai aikuislukiossa.

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarvioinnilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

3.4.1 Perustason alkeet 1: Minä opiskelemassa venäjää, 2 op (VEB31), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 1 (VKB31)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- rutiininomaiset viestintätilanteet
- keskeisimmät viestintästrategiat
- tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset

3.4.2 Perustason alkeet 2: Matkailua, arkea ja juhlaa venäjäksi, 2 op (VEB32), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 2 (VKB32)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- oman lähipiirin ja arjen kuvailu
- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa
- tavanomaiset asiointitilanteet

3.4.3 Perustason alkeet 3: Koulua, arkea ja vapaa-aikaa, 2 op (VEB33), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustason alkeet 3 (VKB33)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet
- vapaa-ajan vietto ja harrastukset
- koulu

3.4.4 Perustaso 1: Tapoja, perinteitä ja kulttuuria, 2 op (VEB34), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 1 (VKB34)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit
- Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta
- arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua

3.4.5 Perustaso 2: Elämää ennen, nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (VEB35), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 2 (VKB35)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- hyvinvointi ja terveys
- eri elämänvaiheet

3.4.6 Perustaso 3: Kulttuuria kaikille, 2 op (VEB36), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 3 (VKB36)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta
- ajankohtaiset kulttuuriaiheet
- luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella

3.4.7 Perustaso 4: Opiskelu, työ ja tulevaisuus, 2 op (VEB37), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 4 (VKB37)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä
- tulevaisuudensuunnitelmat

3.4.8 Perustaso 5: Yhteinen maapallomme, 2 op (VEB38), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Perustaso 5 (VKB38)

Opintojakson keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- ajankohtaiset aiheet
- kohdekieliset mediat
- lähdekritiikki

3.5 Psykologia (PS)

Arviointi

Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroarviointilla asteikolla 4-10. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

3.5.1 Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Toimiva ja oppiva ihminen

Psykologia tieteenä

Ihmisen toiminnan tarkastelu psykologian näkökulmista

- psyykinen näkökulma: perustietoa tiedonkäsittelystä, motiiveista ja tunteista
- biologinen näkökulma: perustietoa hermoston toiminnasta ja evoluutiopsykologian lähestymistavasta
- sosiaalinen näkökulma: perustietoa sosialisatiosta ja tilannetekijöistä
- kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä kulttuurien eroista ja yhtäläisyyksistä
- tietoinen ja ei-tietoinen toiminta

Oppiminen ja opiskelu psykologian näkökulmista

- psyykinen näkökulma: ehdollistuminen, perustietoa työmuistin ja säilömuistin toiminnasta, sisäiset mallit, oppimisstrategiat, metakognitio, tavoiteorientaatiot ja pystyvyysuskomukset
- biologinen näkökulma: aivojen plastisuus ja unen vaikutus oppimiseen
- sosiaalinen ja kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä oppimisen sosiaalisuudesta ja erilaisista oppimiskulttuureista

Psykologinen tutkimus

- tieteellinen tieto ja arkitieto
- tieteellisen tutkimuksen prosessi
- otoksen ja perusjoukon merkitys tutkimuksen arvioinnissa
- psykologisen tutkimuksen eettiset periaatteet
- esimerkkejä laadullisista ja määrällisistä psykologian tutkimuksista

3.5.2 Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Kehittyvä ihminen

Hermoston kehitys psyykkisten toimintojen näkökulmasta elämänkulun aikana

- perimän merkitys
- kypsyminen ja oppiminen
- herkkyykskaudet
- plastisuuden merkitys kehityksessä

Tunne-elämän ja vuorovaikutuksen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa

- varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteet
- temperamentti
- minuus ja minäkäsitys
- tunteet, tunnetaidot ja tunteiden säätely

- vertaissuhteet ja sosiaaliset taidot

Kognitiivinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa

- kieli ja ajattelu
- toiminnanohjaus

Identiteetin muuttuvuus elämänkulun aikana

- henkilökohtainen identiteetti
- sosiaalinen identiteetti
- kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti
- sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus

Kehityksen yksilöllisyys ja jatkuvuus

- erilaisia kehityspolkuja varhaislapsuudesta aikuisuuteen
- vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkitys

Psykologinen tutkimus

- kaksos- ja adoptiotutkimus
- pitkittäis- ja poikittaistutkimus
- esimerkkejä havainnointia hyödyntävistä tutkimuksista

3.5.3 Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tietoa käsittelevä ihminen

Tiedonkäsittelyn yleisiä periaatteita

- ärsykelähtöinen ja skeemalähtöinen tiedonkäsittely
- tietoinen ja ei-tietoinen tiedonkäsittely

Havaitseminen ja tarkkaavaisuus

- sisäiset mallit ja havaintokehä
- havaitseminen, perustietoa erityisesti näönvaraisesta havaitsemisesta sekä sen hermostollisesta perustasta
- tahaton ja tahdonalainen tarkkaavaisuus
- perustietoa tarkkaavaisuuden hermostollisesta perustasta
- esimerkkejä tarkkaavaisuushäiriöistä

Muisti

- työmuistin ja säilömuistin toiminta
- muistin rekonstruktivisuus ja unohtaminen
- perustietoa muistin hermostollisesta perustasta
- esimerkkejä aivoperäisistä muistihäiriöistä

Kieli

- kielellisten toimintojen merkitys tiedonkäsittelyssä
- perustietoa kielellisten toimintojen hermostollisesta perustasta
- esimerkkejä aivoperäisistä kielellisistä häiriöistä

Päätöksenteko

- nopea ja hidas ajattelu
- esimerkkejä kognitiivisista vinoumista ja heuristiikoista

Aivojen rakenne ja hermostollinen toiminta

- hermoston ja aivojen päärakenteet
- hermosolun ja synapsin toiminta
- tiedon kulku hermoverkoissa
- plastisuus
- esimerkkejä neuropsykologisesta kuntoutuksesta

Kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimusmenetelmät

- kokeellisen tutkimuksen periaatteet
- esimerkkejä tapaustutkimuksista
- esimerkkejä aivotutkimusmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista
- kokeellisen tutkimuksen suunnittelu

3.5.4 Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Tunteet ja mielenterveys

Tunteiden psykologia

- tunteiden muodostuminen: tunnereaktio ja tunnekokemus
- perustietoa tunteiden ja niiden säätelyn hermostollisesta perustasta
- tunteiden universaalisuus ja kulttuurisidonnaisuus
- tunteiden merkitys kognitiivista toimintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta ohjaavina tekijöinä
- tunteiden säätely hyvinvoinnin osatekijänä

Psykykinen hyvinvointi ja psyykkisen tasapainon ylläpitäminen

- hallintakeinojen ja defenssien merkitys
- resilienssin merkitys hyvinvoinnille
- nukkumisen ja vuorokausirytmien merkitys psyykkiselle toiminnalle
- keskeiset unen laatuun vaikuttavat tekijät
- stressin aiheuttajia, vaikutuksia ja säätelykeinoja
- kriisit psyykkisen tasapainon uhkana ja niistä selviytyminen

Mielenterveys

- mielenterveys käsitteenä
- yleisimpien mielenterveyshäiriöiden luokittelu ja tietoa niiden tyypillisistä oireista
- esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja -häiriöiden syntyä selittävistä biologisista, psyykkisistä ja sosiaalisista sekä kulttuurisista taustatekijöistä
- esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja häiriöiden biologisista ja psykososiaalisista hoitomuodoista sekä erilaisista psykoterapian toteutustavoista
- esimerkkejä ajankohtaisesta mielenterveyshäiriöihin liittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta

Psykologinen tutkimus

- ei-kokeellinen tutkimus: korrelatiivinen ja kuvaileva tutkimus
- esimerkkejä fysiologisia mittausmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista

3.5.5 Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5), valinnainen

Opintojaksoon kuuluvat valtakunnalliset moduulit

- Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5), valinnainen

Opintojakson keskeiset sisällöt

Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen

Perimän, kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön merkitys persoonallisuuden kehittymiseen

- persoonallisuuden pysyvyys ja muuttuvuus
- perustietoa käyttäytymisgenetiikasta

Persoonallisuuden tarkastelu eri näkökulmista

- temperamentti
- piirreteoreettinen näkökulma
- motivaatio
- yksilölliset tulkinta- ja toimintatyylit
- identiteetin ja persoonallisuuden narratiivinen tarkastelu

Älykkyys ja luovuus osana ihmisen toimintaa

- älykkyyden määritelmiä
- älykkyyden mittaaminen ja siihen liittyvät haasteet
- perimän ja ympäristön vuorovaikutus älykkyydessä
- luovuuden määritelmiä ja luovuuteen liittyviä tekijöitä

Kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön vaikutus ihmisen toimintaan

- tiedonkäsittely sosiaalisissa tilanteissa: stereotyyppien, attribuutioiden, asenteiden ja ennakkoluulojen muodostuminen
- esimerkkejä sosiaalisuuden hermostollisesta perustasta
- ryhmän merkitys yksilölle ja ryhmien väliset suhteet
- tilannetekijöiden vaikutus yksilöön ja ryhmään
- kulttuurien eri ulottuvuuksia
- esimerkkejä kulttuurin vaikutuksesta ajatteluun ja käyttäytymiseen
- esimerkkejä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnasta kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa

Psykologinen tutkimus

- yksilöllisten erojen tutkiminen
- persoonallisuuden ja älykkyyden arviointimenetelmät
- reliabiliteetti ja validiteetti
- esimerkkejä kyselyjä, haastatteluja ja testejä hyödyntävistä tutkimuksista
- esimerkkejä sosiaalipsykologian tutkimuksista

3.5.6 Psykologian kertausjakso, 2 op (PS6), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- opiskelija saa kokonaiskäsityksen psykologian oppimäärän eri opintojaksojen sisällöistä

Opintojakson keskeiset sisällöt

- Opintojakson sisältönä ovat psykologian opintojaksojen 1-5 sisällöt.

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

3.6 Terveystieto (TE)

Oppiaineen tehtävä

Terveystiedon opinnot ovat vapaaehtoisia niille opiskelijoille, jotka suorittavat lukiokoulutuksen aikuisille tarkoitetun oppimäärän mukaan. Terveystiedon opintoja voidaan sisällyttää paikalliseen opetussuunnitelmaan opiskelijalle valinnaisina opintoina koulutuksen järjestäjän päätöksellä. Opetussuunnitelma laaditaan näiltä osin lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan aikuisille soveltaen.

Arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suorituserkinnällä S tai hylätty merkinnällä H. Opintojakson arviointiperusteet kerrotaan opintojakson alussa. Opintojakson itsenäisestä suorittamisesta tulee sopia opettajan kanssa.

3.6.1 Terveysvoimavarana, 2 op (TE1), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- pystyy kuvailemaan ja jäsentämään keskeisiä ihmisen voimavaroja ja terveyttä määrittäviä tekijöitä sekä analysoimaan niiden yhteyksiä ja vaikutusmekanismeja terveyteen
- osaa selittää erilaisten terveystieteen ilmiöiden muodostumista ja arvioida niiden merkitystä terveydelle sekä soveltaa keskeisiä sosiaalipsykologisia malleja ja teorioita elintapojen omaksumisen selittämisessä
- tunnistaa omiin elintapoihinsa vaikuttavia tekijöitä ja pystyy arvioimaan elintapavalintojen merkitystä omalle ja lähiympäristön terveydelle sekä antamaan perusteltuja ehdotuksia siitä, miten terveyttä edistäviä elintapoja voidaan ylläpitää ja vaarantavia ehkäistä.

Opintojakson keskeiset sisällöt

Terveyden kokonaisvaltaisuus:

- terveyttä määrittävät keskeiset tekijät ja niiden vaikutusmekanismit
- terveyttä ja elintapoja selittävät keskeiset sosiaalipsykologiset teoriat ja mallit: suunnitellun käyttäytymisen teoria, sosiaalis-kognitiivinen teoria, terveystieteen malli, muutosvaihemalli
- terveystieteen ilmiöitä: terveyden arvostamisen ja käyttäytymisen välinen ristiriita, medikalisaatio ja terveyden sairastuminen, elintapoihin puuttuminen, uskomus- eli vaihtoehdot

Kehon ja mielen hyvinvoinnin keskeiset perusteet:

- terveyttä edistävä ravinto, liikunta, lepo, uni sekä painonhallinta
- seksuaalisuus, seksuaaliterveys, seksuaalioikeudet
- mielenterveyttä suojaavat yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät; stressi ja kriisit mielenterveyttä kuormittavina tekijöinä; keinoja kuormituksen hallintaan
- opiskeluhyvinvointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksossa luodaan kokonaiskuvaa ihmisen voimavaroista ja terveyttä määrittävistä tekijöistä, niiden yhteyksistä ja vaikutusmekanismeista. Lisäksi syvennetään ja laajennetaan perusopetuksen aikana hankittua ymmärrystä elintapojen merkityksestä terveydelle ja arvioidaan terveyden edellytysten toteutumista omassa elämässä, perheessä ja lähiyhteisöissä.

3.6.2 Ympäristö ja terveys, 2 op (TE2), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- tietää tutkimustiedon hankkimisen periaatteista ja tutkimusprosessin vaiheista sekä osaa soveltaa näitä tietoja ja kuvata perustellen, miten terveyden, terveystieteen ja toimintakykyyn liittyvistä aiheista voidaan saada luotettavaa ja monipuolista tutkimustietoa
- saa hakea tietoa ja pystyy vertailemaan eri lähteiden luotettavuutta

- osaa kuvata terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja sekä analysoida terveysviestinnän merkitystä ihmisten terveystietoisuudelle ja terveydelle
- osaa esitellä ja analysoida fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveydelle sekä arvioida omien elintapojen ja kulutustottumusten merkitystä ympäristön terveydelle ja terveellisyydelle
- osaa eritellä riippuvuuden muotoja ja niiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä sekä analysoida riippuvuuksiin liittyviä terveys- ja muita haittoja.

Opintojakson keskeiset sisällöt

Terveyteen liittyvän tiedon hankinta, arviointi ja tulkinta:

- tieteellinen tieto ja arkitieto, ajattelun vinoumia, tutkimusprosessin vaiheet, tutkimustiedon luotettavuuden arviointi
- terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja, terveysviestinnän merkityksen ja luotettavuuden arviointi

Ympäristön terveellisyys ja turvallisuus:

- rakennetun ympäristön, luonnonympäristön ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen
- kestävä kehitys ja terveys
- ympäristöjen turvallisuus ja väkivallan ehkäisy
- työhyvinvointi

Mielihyvä ja riippuvuus:

- riippuvuuteen vaikuttavat biologiset, psyykkiset ja sosiaaliset mekanismit
- keskeiset aine- ja toiminnalliset riippuvuudet, riippuvuuksien syitä ja ehkäisykeinoja, riippuvuuksien aiheuttamia haittoja

3.6.3 Tartuntataudit, terveys ja yhteiskunta, 3 op (TE3), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- osaa kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten olosuhteiden, sosiaali- ja terveystieteiden ja muun yhteiskuntapolitiikan, tieteen sekä teknologian muutosta, kehitystä ja yhteyksiä väestön terveyteen
- pystyy erittelemään keskeisten tarttumattomien ja tartuntatautien riskitekijöitä, esittämään perusteltuja ratkaisuja näiden ehkäisemiseksi sekä arvioimaan sairauksien ja tautien merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle sekä elintapojen vaikutuksia tarttumattomien ja tartuntatautien näkökulmasta
- osaa esitellä perustellen, mihin sosiaali- tai terveystieteisiin yksilö voi hakeutua erilaisissa tilanteissa, sekä arvioida sosiaali- ja terveystieteiden, itsehoito- ja omahoito- merkitystä terveydelle
- osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuvata ja arvioida terveyteen ja terveyden eriarvoisuuden vaikuttavia tekijöitä Suomessa ja globaalisti sekä analysoida terveyserojen kaventamiseen vaikuttavia tekijöitä.

Opintojakson keskeiset sisällöt

- terveyden edistäminen ja sairauksien ehkäisy eri aikakausina: terveystieteitä ja keskeisiä väestöjen terveyteen vaikuttaneita yhteiskunnallisia, tieteeseen ja teknologiaan liittyviä tekijöitä sekä tulevaisuuden terveystieteiden haasteita ja mahdollisuuksia
- sairaudet ja hoito: epidemiologinen siirtymä, keskeiset tarttumattomat ja tartuntataudit, sosiaali- ja terveystieteiden järjestäminen, itsehoito ja omahoito
- eettiset kysymykset: keskeisiä terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä; potilaan oikeudet, terveys ja terveyden eriarvoisuus Suomessa ja globaalisti sekä niihin vaikuttaminen

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksossa ohjataan tarkastelemaan laajasti terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn historiallisia kehityslinjoja sekä tulevaisuuden haasteita yhteiskunnassa. Tehtävänä on avata keskeisiin tarttumattomiin ja tartuntatauteihin liittyviä tekijöitä sekä tarkastella sosiaali- ja terveystieteiden, itsehoito- ja omahoito- merkitystä terveydelle. Olennaista on myös perehtyä terveyteen ja sairauksiin liittyviin eettisiin kysymyksiin sekä globaaleihin

terveyshaasteisiin. Opintojaksossa painotetaan yhden opintopisteen verran tartuntatautien historiaa ja biologiaa sekä ajankohtaisia näkökulmia tartuntataudeista.

3.6.4 Terveystiedon kertausjakso, 2 op (TE4), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- opiskelijan valmistaminen terveystiedon ylioppilaskokeeseen

Opintojakson keskeiset sisällöt

- terveystiedon sisältöjen kertaus
- ylioppilastehtäviin vastaamiseen liittyvät ohjeet ja terveystiedon ylioppilaskokeen erilaiset tehtävätyypit

3.7 Opinto-ohjaus (OPO)

3.7.1 Opinto-ohjaus 1, 2 op (OPO1), koulukohtainen valinnainen

Opintojakson tavoitteet

- osaa suunnitella tulevaisuuttaan sekä tuntee koulutusvaihtoehtoja ja työelämän mahdollisuuksia muuttuvassa maailmassa
- syventää osaamistaan itsetuntemuksen sekä elämänsuunnittelu- ja elämönhallintataitojen osalta
- tunnistaa ja osaa sanoittaa sekä dokumentoida osaamistaan
- tuntee keskeiset työelämätaidot ja osaa arvioida osaamistaan suhteessa niihin
- tuntee työelämän ja työllistymisen eri muotoja sekä ymmärtää yhteiskunnan ja talouden muutosten merkityksen työllisyyden näkökulmasta
- tuntee yrittäjyyden eri muotoja ja osaa arvioida omaa suhdettaan yrittäjyyteen
- tuntee kansainvälisiä koulutus- ja työllistymisvaihtoehtoja
- osaa toimia monikulttuurisissa toimintaympäristöissä
- tuntee itsensä kannalta olennaiset jatkokoulutusvaihtoehdot ja niiden pääsyvaatimukset sekä valintaprosessit
- osaa hakea töitä ja tunnistaa erilaisia työllistymismahdollisuuksia

Opintojakson keskeiset sisällöt

- henkilökohtaisen opinto-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman päivittäminen
- jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin hakeutuminen Suomessa ja ulkomailla
- työelämä tietous ja -taidot, yrittäjyys muuttuvassa ja monimuotoisessa maailmassa
- työelämään sekä jatko-opintoihin tutustuminen ja kokemusten hankkiminen
- oman talouden hallinta, opintotuki ja asuminen
- oman hyvinvoinnin edistäminen
- tulevaisuuden ennakointiosaaminen sekä kyky tunnistaa oppimistarpeensa suhteessa tulevaisuuden osaamistarpeisiin
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

Opintojakson vapaa kuvaus

Opinto-ohjauksen opintojakso suoritetaan itsenäisesti. Tarkemmat ohjeet saa opinto-ohjaajalta. Jokainen opiskelija suorittaa yksilöllisen tarpeisiinsa vastaavan polun.

Opintojakson arviointi

Opiskelijan tulee osoittaa aktiivisuutta itsenäisesti suoritettavissa tehtävissä. Tehtävät palautetaan opinto-ohjaajalle opiskelijan itse valitsemassa muodossa. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

4 TEMAATTISET OPINNOT (TO)

Opiskelija voi sisällyttää lukiokoulutuksen oppimäärään laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Temaattiset opinnot yhdistävät lukion eri oppiaineiden sisältöjä. Tavoitteena on, että yksittäisen oppiaineen kautta saatu tieto syvenee ja laajenee.

Suositus on, että opiskelija opiskelee ensin temaattisiin opintoihin liittyviä oppiaineita ennen temaattisten opintojen aloittamista. Temaattisten opintojen suorittamista suositellaan erityisesti kyseisten oppiaineiden ylioppilaskokeisiin osallistuville.

4.1 Muuttuva perhe ja parisuhde, 2 op (TO1), koulukohtainen valinnainen

Opintojaksoon liittyvät oppiaineet: historia, yhteiskuntaoppi, uskonto, elämäkatsomustieto, filosofia, terveystieto, psykologia

Opintojakson tavoitteet

- tavoitteena on antaa käsitys siitä, mitä perheellä on eri aikoina ymmärretty ja mikä merkitys perheellä on ollut eri kulttuureissa
- lisätään ymmärrystä yhteiskunnan, uskonnon, lainsäädännön ja perinteiden roolista perhe-elämän määrittelijänä
- hahmotetaan käsitysten, uskomusten ja tapojen historiaa ja kulttuurisia juuria

Opintojakson keskeiset sisällöt

- perhekäsitys eri aikoina ja eri kulttuureissa
- parisuhteet ja perheen perustaminen
- naisen asema ja oikeudet
- lapsi, lapsuus ja lapsen oikeudet
- seksuaalisuus ja seksiin liittyvät käsitykset ja säännöt

Opintojakson arviointi

Opintojakson arviointiin vaikuttaa opiskelijan osallistumisen aktiivisuus sekä jakson aikana laadittavat kirjalliset harjoitustyöt ja/tai koe. Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

4.2 Terve minä, 2 op (TO2), koulukohtainen valinnainen

Opintojaksoon liittyvät oppiaineet: terveystieto, psykologia, yhteiskuntaoppi, uskonto, elämäkatsomustieto

Opintojakson tavoitteet

- yksilö osaa hahmottaa terveyteen liittyviä perimän, ympäristön ja oman toimintansa vaikutuksia ja yhteyksiä
- yksilö tunnistaa ihmisen elämäkulkua ja kehitykseen liittyviä tapahtumia
- yksilö tunnistaa psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen terveyteen liittyvää kokonaisuutta
- kehittää opiskelijan metakognitiivista ajattelua, itsetuntemusta ja laaja-alaista ajattelua

Opintojakson keskeiset sisällöt

- terveys ja hyvinvointi
- metakognitio, orientaatio, pystyvyyskokemus
- monitieteinen ja laaja-alainen tieteellinen ajattelu
- yhteiskunnallisuus ja eettisyys
- sosiaalisuus, vuorovaikutus- ja tunnetaidot
- mielenterveysvoimavarana
- stressin hallinta

- arjessa jaksaminen ja fyysisestä terveydestä huolehtiminen

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.

4.3 Matemaattiset ohjelmat, 2 op (TO3), koulukohtainen valinnainen

Opintojaksoon liittyvät oppiaineet: fysiikka, kemia, matematiikka

Opintojakson tavoitteet

- harjoitellaan fysiikan, kemian ja matematiikan tehtävien ratkaisemisessa tarvittavia ohjelmia ja ohjelmistoja

Opintojakson keskeiset sisällöt

- kaavaeditorin sujuva käyttäminen
- piirtäminen ja laskeminen Geogebbran avulla
- laaditaan ja käsitellään taulukoita LibreOfficella
- piirretään molekyylejä MarvinSketch -ohjelmalla
- tutustutaan Maolin digitaalukoihin

Opintojakson arviointi

Koulukohtainen valinnainen opintojakso arvioidaan joko suoritusmerkinnällä S tai hylätty merkinnällä H.